

Nr 200

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.; given Stockholms slott den 26 oktober 1962.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att 1939 års lag angående tillfällig vattenreglering skall ersättas med en ny lag, som bättre tillgodoser de fordringar, vilka nu måste ställas på en beredskapslag på vattenkraftutbyggnadens område. Den nya lagen blir enligt förslaget tillämplig i fråga om såväl tillfälliga vattenregleringar som vattenbyggnadsåtgärder m. m. Vidare innebär förslaget, att rättsliga möjligheter skall tillskapas att, om riket är i krig, mycket snabbt vidtaga vattenbyggnads- och regleringsåtgärder, som oundgängligen erfordras med hänsyn till kraftförsörjningsläget. Samtidigt åsyftas att förbättra skyddet för de kraftföretagen motstående intressena av allmän och enskild natur.

Förslag

till

Lag**om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.**

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i denna lag om meddelande av tillstånd till vissa företag i vatten tråda i tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock skall vad nu sagts icke gälla i den mån de alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet ej inom två månader från det underställningen skett gillat av riksdagen, är det förfallet. Upphör krigsfaran eller de utomordentliga, av krig föranledda förhållandena, upphäver Konungen meddelat förordnande senast före nästkommande riksdagssessions avslutande.

2 §.

För bättre utnyttjande av vattenkraft må, efter ansökan hos vattendomstolen enligt 11 kap. vattenlagen, tillstånd jämlikt bestämmelserna i denna lag lämnas till åtgärd, som avses i 2 kap. 1 § vattenlagen, eller till tillfällig reglering av avrinningen ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag eller ock ändrade bestämmelser meddelas för hushållning med eller framsläppande av vatten, därest åtgärden prövas ur allmän synpunkt medföra fördel, som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter.

3 §.

Beträffande företag enligt denna lag skall vad i vattenlagen är stadgat äga tillämpning, där ej annat följer av bestämmelserna i 4—20 §§ nedan.

4 §.

Tillstånd till företag enligt denna lag skall meddelas för viss tid, högst tre år.

Sedan tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända, skall sökanden vidtaga de åtgärder, som erfordras för att återställa förhållandena i lämpligt skick. Vattendomstolen har att i samband med tillståndet meddela erforderliga bestämmelser härom.

5 §.

Vad i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen är stadgat om hinder mot byggande i vatten skall icke äga tillämpning i fråga om företag enligt denna lag.

6 §.

Vad i 3 kap. vattenlagen är stadgat om vattenreglering med tvångsdelaktighet skall ej äga tillämpning å reglering, som avses i denna lag. Finnes uppenbart, att regleringen är till nytta för annan, som tillgodogör vattenkraft, är denne dock pliktig att i den mån så kan anses skäligt bidra till kostnaden för regleringen. Med avseende å talan om sådant bidrag gäller vad som är stadgat om talan enligt 3 kap. 9 § vattenlagen.

Hava flera än två förenat sig om regleringen, må förordnas, att företagets angelägenheter skola handhavas av, i stället för styrelse, någon av deltagarna. I sådant fall erfordras icke stadgar för företaget.

7 §.

Bestämmelserna i 4 kap. 1—12 och 16 §§ vattenlagen skola ej äga tillämpning i fråga om företag enligt denna lag.

8 §.

För vattenkraft, som går förlorad för strömfallsägare till följd av sådan enligt denna lag medgiven åtgärd, med vilken ej åsyftas att tillgodogöra samma vattenkraft, skall ersättning utgå allenast såvitt fråga är om tillgodogjord vattenkraft eller om vattenkraft, som uppenbarligen är avsedd att tillgodogöras under den tid tillståndet skall gälla.

Tages för åtgärd enligt denna lag byggnad i anspråk med stöd av 2 kap. 15 § vattenlagen, skall i stället för vad där föreskrives om skyldighet att gottgöra ägaren andel av byggnadens värde gälla, att skälig ersättning skall givas för begagnandet av byggnaden.

9 §.

Vid meddelande av tillstånd till företag enligt denna lag äger vattendomstolen, där det kräves för att undvika dröjsmål med företaget, uppskjuta frågan om de föreskrifter, som erfordras angående ersättning, avgifter eller annat. Bestämmelserna i 11 kap. 66 § 2 mom. andra, tredje och fjärde styckena vattenlagen skola därvid äga motsvarande tillämpning.

10 §.

Ersättning, som bestämmes i penningar, må fastställas att utgå för år eller del av år, så länge företaget äger bestånd. Har tillstånd till företaget tagits i anspråk, skall sådan ersättning utgå för hela den tid därefter, för vilken tillståndet meddelats, om ej vattendomstolen förordnar annorlunda.

När skäl äro därtill, må vattendomstolen höja eller sänka ersättning, som fastställts att utgå för år eller del av år, eller meddela nya eller ändrade bestämmelser om vidtagande av åtgärder, som kunna erfordras för tillgodoseende av allmän eller enskild rätt.

11 §.

Vattendomstols beslut, varigenom meddelats bestämmelser om skyldighet att förebygga eller avhjälpa skada eller olägenhet till följd av företag enligt denna lag eller att utgiva ersättning därför, skall, såframt tillståndet till företaget tagits i anspråk, gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, där ej annorlunda förordnas.

Belopp, som i enlighet med vattendomstols beslut nedsatts hos länsstyrelsen eller guldits i annan ordning, må ej återkrävas.

12 §.

Anspråk på ersättning för skada, förlust eller intrång som icke förutsetts av vattendomstolen skall, för att kunna upptagas till prövning, anmälas hos vattenrättsdomaren inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som

vattendomstolen må hava föreskrivit, räknat från det tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända. Efterföljes företaget enligt denna lag av företaget, vartill tillstånd meddelas enligt vattenlagen, må anspråk med anledning av det förra företaget framställas inom den tid, som bestämmes enligt 2 kap. 24 § vattenlagen. Anmälan om ersättningsanspråk skall göras skriftligen och ingivas till vattenrättsdomaren i två exemplar. Vattendomstolen skall i domen erinra om vad skadelidande har att iakttaga.

13 §.

Bestämmelserna om uppsägning i 9 kap. 58—63 §§ vattenlagen skola ej äga tillämpning i fråga om åtgärd enligt denna lag.

14 §.

Befinner sig riket i krig, skall vad i 11 kap. 27 § 6 mom. vattenlagen är stadgat icke äga tillämpning i mål, som avses i denna lag.

15 §.

Bestämmelsen i 11 kap. 30 § första stycket vattenlagen skall ej utgöra hinder mot upptagande av ansökan om tillstånd till åtgärd enligt denna lag.

16 §.

Bestämmelserna i 11 kap. 33 och 47 §§ vattenlagen att brev eller brevkort med underrättelse till sakägare skall vara betalt, äger ej tillämpning i mål, som avses i denna lag.

I mål enligt denna lag skall ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen städe genom vattenrättsdomarens försorg tillställas länsstyrelsen i det län, inom vilket företaget huvudsakligen skall verkställas.

Vid tillämpning i mål, varom nu är fråga, av bestämmelserna i 11 kap. 38 §, 39 § andra stycket, 45 § 1 mom. andra stycket sista punkten, 47 §, 50 § andra stycket och 61 § första stycket vattenlagen må i brådskande fall frister, som avses i nämnda stadganden, begränsas med iakttagande likväl av att skäligen rådruum beredes.

17 §.

Befogenhet, som i 11 kap. 46 § första stycket vattenlagen tillerkänts vattenrättsdomaren för där angivna fall, skall tillkomma honom jämväl i mål enligt denna lag. Är fråga om åtgärd, som omfattar vidlyftigare arbete, eller är avsevärt inkrång på allmän eller enskild rätt att befara därav, må förordnande av vattenrättsdomaren lämnas endast om riket befinner sig i krig.

När synnerliga skäl äro därtill, må vattenrättsdomaren i mål enligt denna lag medgiva sökanden att utan hinder av bestämmelsen i 2 kap. 20 § 2 mom. vattenlagen påbörja arbete, som där avses.

18 §.

Befinner sig riket i krig och är med hänsyn till kraftförsörjningen oundgängligen erforderligt att åtgärd, som avses i 2 §, vidtages utan dröjsmål, äger Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, förordna att åtgärden må, ändå att den är av beskaffenhet att vattendomstolens medgivande därtill skall inhämtas, vidtagas utan föregående prövning av vattendomstolen. Vidtager någon åtgärd med stöd av vad nu sagts, skall han ofördröjligen efter dess verkställande göra ansökan hos vattendomstolen om godkännande av åtgärden.

I fråga om ansökan, som i första stycket sägs, och påföljd för underlåtenhet att göra sådan ansökan skall vad i vattenlagen stadgas för fall, som avses i 2 kap. 20 § 1 mom. tredje stycket samma lag, äga motsvarande tillämpning.

19 §.

Säkerhet, som avses i 11 kap. 66 eller 67 § vattenlagen, skall i mål, varom är fråga i denna lag, gälla all ersättning, som icke skall erläggas innan meddelat tillstånd tages i anspråk, ävensom kostnader för åtgärd, som vattendomstolen må hava föreskrivit med stöd av 4 § andra stycket.

20 §.

Avgift, varom förmäles i 11 kap. 95 § vattenlagen, skall ej utgå i mål, som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963, då lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering upphör att gälla. Har dessförinnan meddelats beslut, som innefattar tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt lagen den 20 oktober 1939, skola dock sistnämnda lags bestämmelser alltjämt äga tillämpning å sådan reglering.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 28 september 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *ny lagstiftning rörande tillstånd till vattenkraftutbyggnader under krigsförhållanden m. m.* samt anför därvid följande.

Genom lag den 20 oktober 1939 infördes med anledning av andra världskrigets utbrott vissa särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering. Denna lag är i sina huvuddrag alltjämt gällande. Såsom ett led i pågående översyn av vår beredskapslagstiftning har emellertid inom justitiedepartementet upprättats en i april 1962 dagtecknad promemoria angående tillstånd till vattenkraftutbyggnader i krig m. m. Promemorian bilagda *förslag till lag med särskilda bestämmelser angående vissa företag i vatten* m. fl. lagförslag torde få fogas såsom bilaga till protokollet i detta ärende (*Bilaga C*).

Över promemorian med därvid fogade lagförslag har efter remiss yttranden avgivits av vattenöverdomstolen efter hörande av vattenrättsdomarna, överbefälhavaren, vattenfallsstyrelsen, kammarkollegiet, lantbruksstyrelsen, fiskeristyrelsen, kommerskollegium (med överlämnande av yttranden från handelskammaren i Gävle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare), överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, länsstyrelserna i Kronobergs län, Blekinge län (med överlämnande av yttranden från lantbruksnämnden och Svenska naturskyddsföreningens ombud i länet samt fiskeriintendenten i nedre södra distriktet), Värmlands län (med överlämnande av yttranden från lantbruksnämnden i länet och chefen för Värmlandsblocket inom centrala driftledningen), Kopparbergs län (med överlämnande av yttrande från länsarkitekten i länet), Jämtlands län (med överlämnande av yttranden från lantbruksnämnden och hushållningssällskapet i länet), Västerbottens län och Norrbottens län (med överlämnande av yttranden från fiskeriintendenten i övre norra distriktet och Norrbottens länsorgan för vat-

tenkraftfrågor), Svenska vattenkraftföreningen, Riksförbundet Landsbyg-
dens folk, Sveriges industriförbund, Svenska naturskyddsföreningen och
Samfundet för hembygdsvård.

Jag anhåller nu att få upptaga detta ärende till behandling.

Gällande bestämmelser

Enligt 1 § *lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering*, i det följande kallad »1939 års lag», äger Kungl. Maj:t vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden för viss tid eller tills vidare förordna, att vad i lagen är stadgat om meddelande av tillstånd till tillfällig vattenreglering skall äga tillämpning. Under tid då riksdagen är samlad, må förordnande dock ej meddelas utan riksdagens samtycke. Meddelas förordnande, då riksdagen ej är samlad, kräves för att det fortfarande skall gälla, att det godkännes av nästföljande riksdag. I samband med lagens utfärdande meddelade Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke genom särskild kungörelse dylikt förordnande att gälla tills vidare. Detta förordnande har sedermera genom kungörelse den 5 december 1952 (nr 733) upphört att gälla.

Syftet med 1939 års lag var att snabbt bereda möjlighet att i ökad omfattning tillgodogöra vattenkraft och därigenom uppnå besparingar i förbrukningen av kol och annat bränsle. Lagen innefattar av denna anledning betydande lättnader i förhållande till vattenlagens regler om förutsättningarna och villkoren för sådan vattenreglering, som avses med lagen, ävensom rörande förfarandet.

Vid lagens tillkomst förutsattes, att åtgärder, som skulle medföra varaktiga olägenheter eller som skulle vara förenade med större kostnader, icke komme att vidtagas, eftersom syftet med lagen var att vinna endast en tillfällig ökning av vattenkraften. Lagen fick emellertid en vidare tillämpning än sålunda förutsatts, i det att med stöd av lagen företogs betydande regleringsåtgärder beträffande mycket stora vattenmagasin. Med hänsyn härtill skedde genom lag den 17 juni 1943 vissa ändringar i 1939 års lag för att bättre tillgodose de allmänna och enskilda intressen, som kunde bli lidande genom dylika större regleringsföretag. Även senare har lagen ändrats, bl. a. i fråga om skyldigheten att erlægga vattenregleringsavgifter.

Bestämmelserna i 1939 års lag utgör undantag från vattenlagens regler. I den mån ej annat följer av dessa undantagsbestämmelser, är vattenlagens regler alltså tillämpliga. I sin nuvarande lydelse har bestämmelserna i 1939 års lag i huvudsak följande innebörd.

Enligt 2 § är syftet med lagen att skapa förutsättningar för ett bättre utnyttjande av vattenkraft. För sådant ändamål må tillstånd meddelas till tillfällig reglering av vattenavrinningen ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag, om åtgärden prövas från allmän eller enskild synpunkt med-

föra fördel, som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter. Bestämmelserna i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen om den ekonomiska tillåtlighetsprövningen skall därvid ej utgöra hinder. Däremot innehåller lagen icke några föreskrifter, som medger ett åsidosättande av de regler till skydd för vissa viktigare allmänna intressen, som återfinnes i 2 kap. 3 § andra stycket, samt 11 och 12 §§ vattenlagen.

Tillståndet till tillfällig vattenreglering ges av vattendomstolen och skall enligt 3 § meddelas för viss tid, högst tre år. I fråga om tillfällig reglering, som berör någon av de största sjöarna i landet eller eljest är av synnerlig omfattning, skall emellertid frågan om företagets tillåtlighet underställas Kungl. Maj:ts prövning under samma förutsättningar, som eljest gäller enligt 4 kap. 13 § vattenlagen.

Beträffande villkoren för vattenregleringen i övrigt stadgas i 4 § att, om vattenregleringen kan antagas medföra avsevärt men för fisket, fiskeavgift skall utgå enligt vad i 2 kap. 10 § vattenlagen sägs. Avgiften skall erläggas för tiden från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk.

Kan vattenregleringen antagas medföra avsevärt men för den bygd, som beröres av företaget, eller är den båtnad, som vinnes, av stor betydelse, skall enligt 7 § regleringsavgift utgå för företaget med skäligt belopp, minst 2 000 och högst 30 000 kronor för år, från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk. Avgiften skall utgå för tillgodoseende av sådant allmänt ändamål beträffande bygden, som avses i 4 kap. 15 § vattenlagen.

För skada och intrång genom vattenregleringen skall ersättning utgå enligt 9 kap. vattenlagen. För icke tillgodogjord vattenkraft, som tages i anspråk på grund av tillstånd enligt 1939 års lag, behöver dock ersättning lämnas endast om vattenkraften uppenbarligen är avsedd att tillgodogöras under den tid tillståndet skall gälla. Även i fråga om ianspråktagande av annan tillhörig byggnad med stöd av 2 kap. 15 § vattenlagen gäller en särbestämmelse. Vad i sistnämnda lagrum föreskrives om skyldighet att gottgöra ägaren av byggnaden andel av dennas värde skall sålunda ej äga tillämpning.

I 8 § stadgas att vattendomstolen, där det kräves för undvikande av dröjsmål med vattenregleringen, äger att vid meddelande av tillstånd därtill uppskjuta prövningen av uppkomna ersättningsfrågor till senare tidpunkt. Även fastställandet av fiskeavgift och regleringsavgift får uppskjutas till lämplig tidpunkt. Kan det antagas, att någon sakägare kommer att lida skada eller intrång, som medför svårighet för honom att vinna sin utkomst eller fullgöra honom åvilande förpliktelser, skall dock ersättning till honom helt eller delvis fastställas på förhand. Beloppet kan således bestämmas preliminärt. Härjämte har föreskrivits, att vattendomstolen även eljest i avbidan på närmare utredning må utdöma belopp, som med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt, i avräkning på det skadestånd, som slutligen bestämmes. I övrigt skall vattenrättsdomaren tillse, att er-

sättning bestämmas så snart ske kan. Ersättning, som bestämmas i penningar, må fastställas att utgå för år eller del av år, så länge regleringen varar, med rätt för vattendomstolen att höja eller sänka ersättningen, om skäl är därtill. Vattendomstolens beslut i ersättningsfråga skall omedelbart gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, därest sökande begagnat sig av tillståndet till vattenreglering. Vattendomstolen och överinstans må förordna, att verkställighet tills vidare ej skall äga rum. Vad som i enlighet med vattendomstolens beslut nedsatts hos länsstyrelsen eller guldits i annan ordning får ej återkrävas.

Anspraak på ersättning för skada eller intrång, som icke förutsetts av vattendomstolen, skall för att kunna upptagas till prövning anmälas hos vattenrättsdomaren eller av denne utsett särskilt biträde inom fem år från det tiden för tillståndet gått till ända. Efterföljes tillfällig reglering av definitiv reglering, må anspraak med anledning av den förra regleringen framställas inom den tid, som bestämmas enligt 2 kap. 24 § vattenlagen.

I övrigt stadgas bl. a. i 13 § första stycket i 1939 års lag, att befogenhet att meddela interimistiska beslut, som i 11 kap. 46 § vattenlagen tillerkänts vattenrättsdomaren för där angivna fall, skall tillkomma honom också i fråga om tillfällig vattenreglering.

Enligt lag den 12 april 1946 har till slutstadgandet i 1939 års lag fogats ett tillägg, avsett att reglera vissa övergångsförhållanden i samband med att förordnandet om lagens tillämpning skulle upphöra att gälla. I sin nuvarande lydelse — enligt lag den 9 maj 1952 — innebär dessa bestämmelser bl. a., att när ansökan om tillstånd till reglering enligt vattenlagen inkommit innan tiden för meddelat tillstånd enligt 1939 års lag gått till ända, tillstånd till fortsatt tillfällig reglering får meddelas att gälla i avbidan på prövning av frågan om reglering enligt vattenlagen, dock högst den i 1939 års lag stadgade tiden tre år. Om målet angående reglering enligt vattenlagen är av vidlyftig beskaffenhet och den tillfälliga regleringen är av avsevärd betydelse för kraftförsörjningen, får dock förlängt tillstånd meddelas för en tid av högst tre år i sänder. På grund av denna bestämmelse kan fortfarande — fastän reglerna i 1939 års lag om meddelande av tillstånd är satta ur tillämpning — äldre tillstånd enligt lagen förlängas. Några få sådana tillstånd löper också ännu, men de ersättes, i den mån företagen skall bestå för framtiden, successivt av tillstånd enligt vattenlagen.

Av intresse i förevarande sammanhang är *lagen den 3 juni 1960 om beredskapstillstånd*. Enligt denna lag må Kungl. Maj:t för stärkande av rikets försvarsberedskap förordna om beredskapstillstånd, om riket befinner sig i krigsfara. Är riket i omedelbar krigsfara, kan Kungl. Maj:t besluta, att förordnande om beredskapstillstånd eller om skärpning av redan bestående beredskapstillstånd skall tillkännagivas genom beredskapslarm. Inledes stridshandlingar mot svenskt territorium och kan förbindelserna med riksstyrelsen icke upprätthållas, må under förutsättningar i övrigt, som Kungl. Maj:t

bestämmer, civilbefälhavare eller länsstyrelse förordna om beredskapstillstånd eller om skärpning av redan bestående beredskapstillstånd. Sådant förordnande skall tillkännages genom beredskapslarm. Rörande innebörden av beredskapslarm må här erinras om bestämmelserna i 9 § *beredskapskungörelsen den 3 juni 1960*. Däri föreskrives bl. a. att, i den mån Kungl. Maj:t icke bestämmer annat beträffande viss eller vissa författningar, beredskapslarm innebär förordnande om tillämpning av särskilt uppräknade författningar, exempelvis lagen den 22 juni 1939 om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m., lagen den 21 mars 1940 med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg, allmänna förfogandelagen den 26 maj 1954, allmänna ransoneringslagen samma dag, allmänna prisregleringslagen den 1 juni 1956, lagen den 26 april 1957 med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m. samt lagen den 20 december 1957 om betalningsväsendet under krigsförhållanden.

Departementspromemorian

I departementspromemorian erinras inledningsvis om att Kungl. Maj:t under tid, då riksdagen är samlad, allenast med riksdagens samtycke kan förordna, att vad i 1939 års lag är stadgat om meddelande av tillstånd till tillfällig vattenreglering skall äga tillämpning. Under hänvisning till särskilda utskottets utlåtande 1948: 1 s. 24 och 27 framhålles tillika, att riksdagen ju numera anses samlad hela året. Om session icke pågår, då bestämmelserna skall sättas i tillämpning, måste man således avvakta, att riksdagen inkallats till extrasession. En dylik tidsutdräkt kan uppenbarligen icke vara lämplig, om landet skulle komma i krig eller krigsfara. Även under andra utomordentliga förhållanden kan de nuvarande reglerna visa sig olämpliga. Enligt vad i promemorian anförts kommer härtill att sådana förändringar inträffat sedan andra världskriget, att en modernisering av förevarande beredskapslagstiftning är påkallad också i andra hänseenden. Vattenkraften är sålunda i dag utbyggd i en helt annan omfattning än den var 1939 och vattenlagen har ändrats på flera punkter under senare år, exempelvis genom 1952 års lagstiftning om deldom i vattenmål m. m. och lagar 1955 och 1959 avseende vattenregleringsavgifterna. I anslutning härtill erinras i promemorian om att frågan om en reformering av förevarande lagstiftning varit aktuell redan tidigare. I proposition 1952: 53, vari frågan om fortsatt tillämpning av bestämmelserna om tillfällig vattenreglering behandlades, uttalade sålunda föredragande departementschefen, att — om 1939 års lag såsom i propositionen förordades komme att tills vidare bibehållas som en beredskapslag — det kunde ifrågasättas, huruvida icke lagen vore i behov av översyn på vissa punkter men att denna fråga ej torde behöva upptagas i då förevarande sammanhang.

Med hänsyn till vad sålunda anförts föreslås i promemorian, att 1939 års lag skall ersättas med en ny vattenrättslig beredskapslag.

Rörande förordnande om tillämpning av den nya lagen förordas, att denna — i överensstämmelse med vad som numera gäller enligt andra beredskapslagar — skall inledas med ett stadgande, enligt vilket lagens bestämmelser om meddelande av tillstånd till vissa företag i vatten skall äga tillämpning, om riket kommer i krig (jfr bl. a. SFS 1957: 288—290 samt 1959: 73, 74 och 83). Då kriget upphört, bör Kungl. Maj:t senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, förordna att bestämmelserna icke vidare skall tillämpas. Vid krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden bör det tillkomma Kungl. Maj:t att utfärda förordnande om att nämnda bestämmelser skall tillämpas. Förordnandet bör dock inom en månad underställas riksdagens prövning. Blir det ej inom två månader från underställningen gillat av riksdagen, bör det vara förfallet. Upphör krigsfaran eller de utomordentliga förhållanden, som föranlett förordnandet, bör detta upphävas av Kungl. Maj:t senast före nästkommande riksdagssessions avslutande.

Någon tvekan kan enligt promemorian icke råda om att bland de företag varå lagen skall vara tillämplig skall ingå vattenregleringar för kraftändamål. Det ifrågasättes emellertid, om icke förutsättningarna för meddelande av regleringstillstånd nu bör skärpas i jämförelse med vad som gäller enligt 1939 års lag till förhindrande av att med stöd av lagen åtgärder vidtages som, utan att vara från strängt ekonomiska synpunkter motiverade, medför varaktiga olägenheter för allmänna eller enskilda intressen. Härom anföres följande.

För en sådan skärpning talar — förutom att den överensstämmer med intentionerna hos 1939 års lagstiftare — att man bör undvika att till uppnående av fördelar i ett krisläge underlätta tillkomsten av vattenregleringar, som sannolikt icke skulle ha kommit i fråga under normala förhållanden. Dessa betänkligheter är självfallet särskilt stora, om det gäller företag, som kommer att vålla svåra, för framtiden bestående skador. Under kriget utgick man sannolikt från, att alla de större tillfälliga vattenregleringar, som genomfördes då, utgjorde investeringar, som under alla förhållanden var ekonomiskt riktiga. Särskilt om man beaktar den nuvarande tendensen till ökad värmekraftproduktion och till viss restriktivitet vid planläggningen av den fortsatta vattenkraftutbyggnaden, måste man konstatera, att förhållandena i dag gestaltar sig annorlunda, och att det ingalunda är säkert att alla stora regleringar skall bedömas som, fredsmässigt sett, riktiga åtgärder. Emellertid framstår det som betänkligt från beredskapssynpunkt, om man skulle betaga sig möjligheterna att under krig eller vid krigsfara snabbt utnyttja tillgängliga produktionsresurser på ett för landet så viktigt område som kraftförsörjningsområdet. Åtminstone intill dess vattenkraftens utbyggnad om kanske tjugo år i huvudsak nått sitt slutstadium, torde därför sådan begränsning av möjligheterna att tillställa större tillfälliga regleringar, varom nu talats, icke böra genomföras. Man får dock förutsätta att regleringar, som förorsakar stora för framtiden bestående skador, icke kommer till stånd med stöd av den nya lagen, med mindre de är ekonomiskt motiverade på lång sikt. I sammanhanget måste också beaktas, att vattendomstolen skall ha att pröva ansökan om tillstånd till tillfällig vattenreglering från de syn-

punkter, som anges i 2 kap. 3 § andra stycket samt 11 och 12 §§ vattenlagen, ävensom att frågan om tillåtligheten av sådan reglering, som berör någon av de största sjöarna eller eljest är av synnerlig omfattning, i överensstämmelse med vad som numera gäller enligt 1939 års lag skall underställas Kungl. Maj:ts prövning under samma förutsättningar, som eljest gäller enligt 4 kap. 13 § vattenlagen.

De ändrade förutsättningarna för vattenkraftens utbyggnad nu jämfört med 1939 gör att en modern beredskapslag på vattenrättens område bör skänka möjligheter att snabbt genomföra även andra åtgärder än vattenregleringar. Dessa åtgärder kan vara av olika slag. Några exempel härpå nämnes i departementspromemorian:

I samband med att tillstånd till kraftverksföretag lämnats, torde i vissa fall ha föreskrivits, att vattentillsläppningen genom verkets turbiner icke får överskrida en viss angiven nominell utbyggnadsvattenmängd. I syfte att nyttja överskottsvatten och öka korttidsregleringsmöjligheterna bör ägare till sådant kraftverk kunna få tillstånd enligt den nya lagen att för kraftproduktion använda så mycket vatten, som svarar mot turbinernas verkliga konsumtionsförmåga. Tänkbart bör också vara att medgiva minskning i den vattenframsläppning i naturlig älvfåra, som må ha föreskrivits med hänsyn exempelvis till fiske eller naturskydd. I enlighet med vad nyss sagts måste dock därvid — liksom i övriga fall — sjöalfallet den förutsättningen gälla, att åtgärden kan tillstädjas utan hinder av bestämmelsen i 2 kap. 3 § andra stycket i samma lagrum. Vidare bör genom lagen förutsättningar skapas för snabba ingripanden i form av tillstånd till tillfälliga åtgärder i sådana fall, då kraftverk står färdiga utan att igångsättningsstillstånd kunnat meddelas enligt vattenlagen på grund av att ersättningsfrågorna ej hunnit avgöras. I samband därmed bör observeras, att det i vissa lägen kan vara möjligt att forcera byggnadsarbetena, så att ett planerat kraftverk blir färdigt tidigare än ursprungligen avsetts. Har skadentredningen icke kunnat fullbordas i samma snabba takt, uppkommer i krisfall likaledes behov av tillstånd att sätta kraftverket i drift utan hinder av att permanent tillstånd enligt vattenlagen icke kan lämnas på någon tid. Slutligen må erinras om, att 1939 års lag i praxis ej ansetts vara tillämplig på företag för bortledning av vatten ur ett vattendrag till annat vattenområde (NJA I 1942 s. 202). Att i förevarande sammanhang behandla sådana åtgärder på annat sätt än vattenreglering synes icke motiverat. Den nya lagen torde med hänsyn härtill böra avfattas så, att tillstånd även till dylikt vattenbortledning skall kunna lämnas enligt lagen.

De närmare bestämmelserna om förutsättningarna för meddelande av tillstånd, varom nu är fråga, föreslås i promemorian skola upptagas under 2 § i den nya lagen och, i vad de avser tillstånd till tillfällig vattenreglering, avfattas i överensstämmelse med stadgandena i 2 § i 1939 års lag. Bestämmelserna om de övriga åtgärder till bättre utnyttjande av vattenkraft, som ovan berörts, bör enligt promemorian upptagas i en andra punkt av paragrafen. I anslutning delvis till bestämmelserna i 2 kap. 1 § vattenlagen om vad som är att hänföra till byggande i vatten torde där böra stadgas, att samma regler som gäller för tillfällig vattenreglering skall gälla i fråga om änd-

ringsarbete å befintlig vattenkraftanläggning samt om bortledning av vatten ur och grävning och sprängning i vattendrag, sjö eller annan vattensamling eller havet och om andra åtgärder till förändring av vattnets djup och läge i sådant vattenområde ävensom beträffande nya eller ändrade regler för vattenhushållning eller vattenframsläppning.

Samma längsta tid för giltighet av tillstånd som stadgas i 1939 års lag, eller tre år, bör enligt departementspromemorian fastställas i den tillämnade lagen. Efter utgången av den tid, för vilken tillståndet enligt vattendomstolens beslut skall gälla, ankommer det på företagaren att, om förlängning av tillståndet ej sker, i görlig mån återställa förhållandena i deras skick innan tillståndet togs i anspråk. Om anledning därtill föreligger, bör vattendomstolen redan i samband med tillståndet lämna föreskrifter härutinnan (jfr 11 kap. 62 § 1 mom. vattenlagen).

För regleringsavgifter vid tillfälliga vattenregleringar gäller enligt 1939 års lag en latitud, vars undre gräns är 2 000 kronor och vars övre gräns efter lagändring 1952 ligger vid 30 000 kronor. Enligt vad som anföres i departementspromemorian ligger det nämnda minimibeloppet något högt, medan däremot maximibeloppet torde vara för lågt i förhållande till övre gränsen för regleringsavgift enligt 4 kap. 14 § vattenlagen, i synnerhet efter den reformering av bestämmelserna i sistnämnda paragraf, som genomfördes 1959 (prop. 1959: 31, tredje lagutskottets utlåtande nr 5). I fråga om tillfälliga regleringar skulle en ändring endast av avgiftsgränserna göra att vattendomstolarna komme att stå praktiskt taget utan ledning i fråga om avgiftsbeloppets bestämmande i det särskilda fallet. En särreglering i beredskapslagen av frågan om regleringsavgifterna liksom av frågan om fiskeavgift enligt 2 kap. 10 § vattenlagen förklaras emellertid kunna undvaras, eftersom de normer, som för motsvarande fall gäller enligt vattenlagen, lärer gå att tillämpa även i fråga om tillfälliga vattenregleringar och — såvitt gäller fiskeavgift — övriga företag enligt den föreslagna lagen. Det kan enligt promemorian således ej anses erforderligt att i denna lag upptaga bestämmelser motsvarande dem, som finnes införda i 4 § första stycket och 7 § första stycket i 1939 års lag. Att bestämmelserna i 2 kap. 10 § 2 mom. och 4 kap. 14 § femte stycket vattenlagen om giltighetstid för avgiftsbeslut icke kan äga tillämpning beträffande företag enligt den nya lagen ligger i sakens natur. Någon erinran därom i lagen har ej ansetts erforderlig. Liksom 1939 års lag föreslås den nya lagen innehålla en bestämmelse, som gör det möjligt för vattendomstolen att till lämplig tidpunkt uppskjuta fastställandet av fiskeavgift och regleringsavgift.

En departementspromemorian bilagd sammanställning över avgiftslatituden i fråga om regleringsavgifter enligt vattenlagen och 1939 års lag torde få fogas som bilaga till protokollet i detta ärende (*Bilaga D*).

Även i fråga om ersättningsreglerna är vissa jämkningar påkallade. Till fromma för sakägare med intressen motsatta kraftintressenternas

bör sålunda enligt promemorian fastställas i viss mån andra regler än dem som gäller enligt 1939 års lag angående ersättning för vattenkraft, som kommer att tillgodogöras genom företaget, och om gottgörelse för begagnande av byggnad i vatten, som tages i anspråk med stöd av 2 kap. 15 § vattenlagen. Vidare föreslås, att genom den nya lagen bättre garantier skapas för att det uppskov med reglering av ersättningsfrågorna, som bör kunna förekomma även i fortsättningen, icke skall lända till förfång för vederbörande sakägare. Såsom tidigare framhållits åligger det enligt gällande rätt vattendomstolen att fastställa ersättning till sakägare på förhand endast i det fall det kan antagas, att sakägaren kommer att lida skada eller intrång, som medför svårighet för honom att vinna sin utkomst eller att fullgöra honom åvilande förpliktelser. Denna regel har ansetts väl restriktiv. En förbättring för sakägarsidan förklaras enklast kunna åvägabringas genom en hänvisning till de genom lagen den 9 maj 1952 i vattenlagen under 11 kap. 66 § 2 mom. andra och tredje styckena intagna föreskrifterna. Enligt dessa skall vattendomstolen i samband med beslut om uppskov, såvitt avser skada, förlust eller intrång, som kan antagas bli av mera kännbar beskaffenhet, meddela erforderliga provisoriska bestämmelser angående ersättning eller om vidtagande av åtgärder till skydd för den skadelidande. Avgörande av målet i den uppskjutna delen skall enligt samma föreskrifter äga rum så snart ske kan, varvid ersättning ej må bestämmas till lägre belopp än som utgått eller skolat utgå på grund av provisoriska bestämmelser.

En viss avvikelse från vattenlagens stadganden, som medgives enligt 1939 års lag, innefattas i bestämmelsen i 13 § första stycket, vari vattenrättsdomaren tillerkänts befogenhet att i mål om tillfällig vattenreglering förordna om provisoriska åtgärder. Denna möjlighet har i praxis kommit till vidsträckt användning. I ett mycket stort antal av de fall, då vattendomstol meddelat tillstånd till tillfällig vattenreglering, har tillståndet föregåtts av ett provisoriskt medgivande av vattenrättsdomaren. Att en sådan vattenrättsdomaren tillerkänd befogenhet i ett skärpt läge kan vara av stor betydelse är ovedersägligt. Enligt promemorian synes det å andra sidan mindre tilltalande att åtgärder, som kan innebära djupt ingripande verkningar för bygden, skall kunna medgivas av vattendomstolens ordförande, låt vara att domstolen sedermera ej är formellt bunden av ordförandens beslut (jfr prop. 1952: 52 s. 64). Dessa betänkligheter anses motivera en begränsning av vattenrättsdomarens befogenhet i vad den avser rätt att provisoriskt förordna om åtgärder, som avses i 2 § i den föreslagna lagen och som innebär vidlyftigare arbete eller kan befaras medföra avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt (jfr 11 kap. 46 § första stycket vattenlagen). Det torde enligt vad i promemorian anföres innebära en lämplig avvägning att tillåta provisoriska förordnanden av vattenrättsdomaren angående dylika åtgärder endast i de fall, då synnerliga skäl till förordnande föreligger. I fråga om åtgärder till förebyggande eller avhjälpan av skada eller olägenhet föreslås vattenrättsdomaren skola ha samma befogenhet i förevarande hänseende som till-

kommer honom enligt andra stycket i 11 kap. 46 § vattenlagen. — Berörda särbestämmelser om vattenrättsdomarens befogenhet att förordna om provisoriska åtgärder föreslås skola upptagas i den tillämnade lagen under 17 §.

I departementspromemorian ägnas i förevarande sammanhang uppmärksamhet åt frågan vilken rätt som under krig skall tillkomma en kraftverksägare att utan tillstånd av vattendomstol eller vattenrättsdomare vidtaga de åtgärder, som i särskilda lägen kan behövas för att säkerställa kraftförsörjningen i riket eller del därav. Såsom exempel nämnes det fallet att en del av den svenska kraftproduktionsapparaten slagits ut. Det förklaras då från totalförsvarets synpunkt framstå som ett oefftergivligt krav, att snabba åtgärder kan vidtagas till kompensering av det energibortfall som uppkommer. Några särskilda bestämmelser i sådant syfte har icke meddelats genom 1939 års lag men anses böra intagas i den nya lagen. De föreslås skola vara tillämpliga endast om landet befinner sig i krig och avse vattenreglerings- och vattenbyggnadsåtgärder o. dyl., som är oundgängligen erforderliga med hänsyn till kraftförsörjningen. Enligt vad i promemorian uttalas får därvid förutsättas, att åtgärder av mera ingripande natur undvikas. De nya reglerna anses kunna avfattas efter mönster av stadgandet i 2 kap. 20 § 1 mom. tredje stycket vattenlagen, enligt vilket sökandet av tillstånd till brådska ändrings- eller reparationsarbete, som är underkastat obligatorisk förprovning enligt vattenlagen, kan uppskjutas, om arbetet måste utföras utan dröjsmål och skall företagas till följd av inträffad skada eller till förekommande av skada. Även dessa särbestämmelser skall enligt förslaget upptagas under 17 § i den nya lagen. Den ifrågasatta rättsliga regleringen av förevarande spörsmål förutsätter jämväl en mindre ändring i 11 kap. 18 § vattenlagen i syfte att möjliggöra handläggning såsom vattenmål av ansökan om godkännande av företagen åtgärd (11 kap. 17 § 3. vattenlagen).

Även på vissa andra punkter än dem, för vilka nu redogjorts, anses nya regler böra införas i den tillämnade lagen, bl. a. i fråga om sätt och tid för anmälning av anspråk på ersättning för skada och intrång, som icke förutsetts av vattendomstolen (12 §), samt beträffande reglerna i 11 kap. 27 § 6 mom. vattenlagen om förberedelse av företag av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet m. m., vilka regler föreslås icke skola tillämpas när fråga är om företag enligt den nya lagen (14 §).

Den nya lagen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1963. Samtidigt bör 1939 års lag upphöra att gälla, med det undantaget dock att sistnämnda lags bestämmelser alltjämt bör äga tillämpning å tillfällig vattenreglering, till vilken tillstånd före den nya lagens ikraftträdande meddelats genom beslut enligt den äldre lagen.

Yttrandena

Förslaget att ersätta 1939 års lag med en modernare vattenrättslig beredskapslag har vunnit anslutning bland remissorganen eller av dem lämnats utan erinran.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap finner det sålunda angeläget att 1939 års lag omarbetas. *Svenska vattenkraftföreningen* förklarar sig icke närmare ha undersökt omfattningen av de vinster för landets kraftförsörjning, som en beredskapslagstiftning av nu ifrågavarande slag skulle kunna medföra vid krig, krigsfara eller andra liknande förhållanden. Det synes emellertid föreningen uppenbart, att lagstiftningen i vissa situationer kan bli av mycket stor betydelse och att alltså all anledning finnes att av beredskapskäl ägna denna lagstiftningsfråga uppmärksamhet. Föreningen framhåller tillika, att 1939 års lag på ett utmärkt sätt fyllt sin uppgift att underlätta kraftproduktionen. Med hänsyn till de något ändrade förutsättningarna för vattenkraftens utbyggnad nu jämfört med 1939 och till att vattenlagen ändrats på ett flertal punkter under senare år finner föreningen det emellertid välbetänkt att ersätta gällande bestämmelser med en ny lag, som bättre är anpassad efter nuvarande förhållanden.

Lantbruksstyrelsen finner det angeläget att erforderliga beredskapsåtgärder vidtages för att snabbt kunna förbättra kraftförsörjningen i händelse av krig, krigsfara eller av krig eljest föranledda utomordentliga förhållanden. Den nu föreslagna lagstiftningen synes styrelsen väl genomtänkt och ägnad att främja det angivna syftet. Emellertid vill styrelsen tillfoga att det praktiska resultatet måste bli beroende av hur ett krigsfall utvecklar sig. Den nutida förstörelsetekniken inom krigsväsendet måste tyvärr bedömas vara så förödande att möjligheterna att genomföra utbyggnad av vattenkraften torde bli mycket begränsade eller rent av uteslutna för den händelse riket kommer i krig. Tillämpningen torde sålunda närmast hänföra sig till krigsfara eller av krig eljest föranledda utomordentliga förhållanden, i vilka fall den föreslagna beredskapslagstiftningen kan bli av värde såsom ägnad att underlätta och påskynda vattenkraftanläggningar såsom en inhemsk tillgång av största vikt.

Beredskapslagens betydelse för de södra delarna av landet understrykes av *länsstyrelsen i Kronobergs län*, som framhåller, att energiförsörjningen spelar en fundamental roll i det nutida samhället. En förutsättning för en krigsproduktion i större skala eller för en forcerad upprustning är bl. a. att kraftförsörjningen är tryggad. Vattenkraften svarar för den ojämförligt största delen av de inhemska energitillgångarna. Genom kraftnätets utbyggnad och de långa distributionslinjerna från kraftverken i Norrland ner till mellersta och södra Sverige blir kraftförsörjningen i krig mycket sårbar. Desto viktigare är det att den tillgängliga vattenkraften vid krig eller krigsfara kan utnyttjas på ett effektivt sätt. En fortsatt beredskapslagstiftning på vattenkraftens område är därför enligt länsstyrelsens mening nödvändig. Även *vattenrättsdomarna i Söderbygdens vattendomstol* pekar på risken att rikets södra delar, vilka för överskådlig tid representerar den övervägande

delen av kraftkonsumtionen, vid krig kan bli ställda mer eller mindre utan norrlandskraft. Det kan då bli nödvändigt att snabbt kunna tillgodogöra de vattenkraftreserver, som ännu finnes i Sydsverige.

Frågan, huruvida på vattenkraftexploaterings område behov av beredskapslag numera kan anses över huvud taget föreligga, synes *kammarkollegiet* icke ha något självklart svar. Här om anför kollegiet:

Såsom åtskilliga gånger påpekats i samband med genomförandet av ändringar i 1939 års lag fick lagen långt större tillämpning än man förutsett. Men såvitt nu i efterhand kan bedömas skedde i tillämpningen jämväl en avvikelse från lagtext och lagmotiv i avseende å den krets av intressen, från vilka man med stöd av lagen skulle få mer eller mindre bortse. Kammarkollegiets erfarenheter från handläggningen under senare delen av 1940-talet och under 1950-talet av sjöregleringsmål, vari fråga varit om förlängning av tillstånd enligt 1939 års lag eller om sådant tillstånds omvandling till tillstånd enligt vattenlagen, ger vid handen att domstolarnas befogenhet att dispensera från 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen haft underordnad betydelse. Viktigare torde vara att det finnes anledning antaga att tillåtlighetsprövningen av tillfälliga sjöregleringar under de första giltighetsåren av beredskapslagen stundom skett under tämligen ringa beaktande av spärreglerna i 2 kap. 2 §, 3 § andra stycket och 12 § vattenlagen.

Såvitt med en ny beredskapslag avses att underlätta tillkomsten av nya omfattande vattenregleringar, kan uppenbarligen starka skäl anföras mot dylikt lagstiftande. Åtskilligt av hittills icke tillgodogjord vattenkraft är att anse som eller kan väntas under de närmaste åren bli fredad från exploatering. Tillämpningen av ny beredskapslag får därför antagas komma att avvika väsentligt från tillämpningen av 1939 års lag. I den mån rikets allmänna förhållanden under krigs- eller beredskapstid kommer att medgiva sakprövning av tillåtligheten av visst företag, torde samma motstånd mot naturförstörelse komma att framträda som präglar dagens sjöregleringsprocesser. Slutligen är det behov av smidig handläggning av vattenmål, som år 1939 ansågs behöva tillgodoses genom krislagstiftning, numera i hög grad fyllt genom ändringar i vattenlagen.

Det hittills sagda har avsett första punkten i den föreslagna lagens 2 § — alltså underlåttandet av nya vattenregleringar. I andra punkten av samma paragraf föreslås en regel, varmed lagen skall »skänka möjligheter att snabbt genomföra även andra åtgärder än vattenregleringar». Denna nya punkt är enligt kollegiets mening sakligt sett huvudstadgandet i lagförslaget. De skäl, som kan anföras för att för krigsförhållanden tillskapa möjligheter att snabbt jämka lagakraftvunna avgöranden rörande vattenhushållning med mera, synes kollegiet utgöra den starkaste motiveringen för beredskapslag inom vattenrätten. Då kollegiet gör detta uttalande bortser kollegiet icke från att dylika jämkningar ofta — nämligen då gällande domstolsmedgivanden redan ligger vid gränsen av vad som befunnits tillåtligt med hänsyn till motstående intressen — kan komma att möta hårt motstånd. Icke heller bortses från att deldomsinstitutet självfallet kan även för nu ifrågavarande ändringsföretag tillgodose åtskilligt av behovet av snabbhet.

Därest antagandet av ny beredskapslag anses utgöra oavvislig förutsättning för upphävande av 1939 års lag, är detta för kollegiet fullt skäl att tillstyrka att ny lag antages.

Riksförbundet Landsbygdens folk framhåller, att tillgången på elektrisk kraft inom landet nu är en helt annan än vid utbrottet av det senaste kri-

get och även lång tid därefter. Från den synpunkten kan man enligt förbundets mening naturligtvis fråga sig, huruvida behov av en beredskapslag verkligen föreligger. Då emellertid lagen skall tillämpas endast under krig och av krig föranledda utomordentliga förhållanden och då — såvitt förbundet kan bedöma — fråga knappast kan vara om ett utnyttjande av lagen i samma omfattning som under det senaste kriget, finner förbundet icke skäl föreligga att i princip motsätta sig den föreslagna lagen, såvitt den avser nytillkommande vattenregleringar. Däremot ställer sig förbundet mera tveksamt till andra företag, som skulle möjliggöras enligt förslaget men som icke är tillåtna enligt 1939 års lag.

Svenska naturskyddsföreningen förklarar sig vara ytterligt angelägen om att man icke i onödan kastar bort vad man nu efter långvariga mödor vunnit i fråga om en mera allsidig planering av vattenkraftens utbyggnad. Det får icke inträffa, att de objekt, som man redan beslutat bevara i orört skick åt kommande generationer, eller som man med skäl hoppas därutöver kunna bevara, går huvudstupa till spillo, t. ex. på grund av temporära importsvårigheter. Erfarenheterna från tillämpningen av 1939 års lag ger enligt vad föreningen anför grund för farhågan, att statliga och enskilda intressenter omedelbart pressar på för att få fram nya projekt. En allsidig prövning är emellertid angelägen även under extraordinära förhållanden. Det gäller både stora nya företag och ändringar i villkoren för redan genomförda. Med nuvarande utbyggnad av kraftverk kan det enligt föreningens mening icke vara behövt att utan någon mera ingående prövning ändra hushållningsbestämmelser, bygga nya dammar eller förbereda nya kraftverk på samma sätt som man ansåg det angeläget 1939. Föreningen är därför av den bestämda meningen, att man måste skapa garantier för att även under beredskapstillstånd och därmed jämförliga krigstillstånd en allsidig bedömning sker av vattenkraftfrågor, ehuru naturligtvis med beaktande av det läge som inträtt och vad det nödvändigt kräver.

Vad departementspromemorian innehåller rörande förordnande om tillämpning av den nya lagens tillståndsregler lämnas utan erinran i remissyttrandena.

Överbefälhavaren framhåller, att den föreslagna lagen är av sådan art, att den bör ingå i förteckningen över de författningar, som enligt 9 § beredskapskungörelsen skall träda i tillämpning i samband med beredskapslarm.

Vattenöverdomstolen föreslår, att till förslaget fogas en bestämmelse om vad som skall iakttagas, om förordnande om lagens tillämpning förfallit eller lagens tillämplighet upphävts.

I fråga om de företag varå lagen skall vara tillämplig har den föreslagna utvidgningen till vissa andra åtgärder än vattenreglering tillstyrkts av *vattenfallsstyrelsen*, som uttalar, att kompletteringarna synes välbetänkta och lämpliga. *Svenska vattenkraftföreningen* anser förslaget i denna del väl ägnat att motsvara behovet att för bättre utnyttjande av vat-

tenkraft vid en krissituation snabbt kunna genomföra erforderliga åtgärder.

Rörande den av *kammarkollegiet* uttalade meningen må hänvisas till vad som anförts tidigare.

Modifikationer i förslaget förordas i vissa yttranden. Sålunda förklarar *vattenrättsdomarna i Västerbygdens vattendomstol*, som anser förslaget vara i huvudsak väl grundat, att lagen icke bör göras tillämplig på sådana åtgärder, som har varaktig karaktär. *Vattenrättsdomarna i Söderbygdens vattendomstol* ifrågasätter, om åtgärder bör få komma till stånd med stöd av lagen med mindre de befinnes vara erforderliga från beredskapssynpunkt. Med hänsyn till det stora intresset av största möjliga handlingsfrihet, om riket skulle komma i krig anser sig *fiskeristyrelsen* böra tillstyrka, att man genom nu föreslagen beredskapslagstiftning ökar möjligheterna till vattenregleringar under krig. Under andra förhållanden än krig anser styrelsen det befogat att skärpa förutsättningarna för meddelande av tillstånd till vattenregleringar till i huvudsaklig överensstämmelse med vad som ursprungligen åsyftades vid tillkomsten av 1939 års lag. Den föreslagna bestämmelsen, att även andra åtgärder än vattenregleringar skall kunna komma till stånd enligt lagen, synes enligt vad styrelsen anför också vara motiverad för det fall att riket skulle komma i krig. Men att för andra situationer införa en dylik möjlighet till utvidgad vattenkraftproduktion kan styrelsen icke tillstyrka med hänsyn till de stora skador, som därigenom kan komma att förorsakas fiskeintresset. Den marginal, som i vattenmål lämnats kvar, sedan kraftintresset fått sitt, torde enligt styrelsens uppfattning merendels vara av relativt ringa värde för sistnämnda intresse men är oftast oerhört värdefull för fiskeintresset. Mycket ofta har sålunda endast en ringa del av den naturliga lågvattenmängden lämnats kvar för fiskets tillgodoseende. Under dylika förhållanden skulle ökade korttidsregleringsmöjligheter o. s. v., även om de komme att utnyttjas endast under en mycket kort tid, komma att verka förödande på många värdefulla fiskbestånd. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* anser, att ändring i bestående företag endast bör kunna komma till stånd, om det med hänsyn till kraftförsörjningen är oundgängligen nödvändigt, att åtgärden vidtages utan dröjsmål. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* uttalar i fråga om dylika företag, att de icke bör kunna ändras genom förfarande enligt den föreslagna lagen med mindre sådana förhållanden föreligger, som omnämnes i 17 § andra stycket av lagförslaget, d. v. s. att riket befinner sig i krig och det med hänsyn till kraftförsörjningen är oundgängligen erforderligt att åtgärden vidtas. Länsstyrelsen framhåller tillika, att lagstiftningen icke bör användas så att den för tillgodoseende av kraftverksintressenters eller regleringsintressenters enskilda intressen möjliggör genomförandet av företag, som icke skulle kunna komma till stånd enligt vattenlagen. *Riksförbundet Landsbygdens folk* ifrågasätter, huruvida icke i den föreslagna lagen borde intagas den regeln, att beträffande ändringar av redan enligt vattenlagen genomförda företag skall gälla, att behovet därav är av utomordentlig betydelse från allmän eller enskild synpunkt eller i varje fall icke strider mot bestämmelsen i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen.

Svenska naturskyddsföreningen ställer sig kritisk till att lagen skall gälla även bortledande av vatten. Erfarenheten visar att överföring av vatten från ett vattendrag till ett annat kräver omfattande ingrepp och medför djupgående förändringar. Föreningen avstyrker därför, att det får ske som en »tillfällig» åtgärd. Vidare framhåller föreningen, att för tillämpningen av lagen bör ges centrala anvisningar, så att ansökningarna kan sättas in i större sammanhang och lagen ej missbrukas för privatekonomiska syften. Även om det icke kan bli fråga om bindande direktiv för domstolarna, kan dylika anvisningar ge dem material för bedömning av kraftförsörjningssituationen.

Uttalandet i departementspromemorian att vattenregleringar, som förorsakar stora, för framtiden bestående skador, får förutsättas icke komma till stånd med stöd av den nya lagen med mindre de är ekonomiskt motiverade på lång sikt understrykes av några remissorgan. Sålunda förklarar *länsstyrelsen i Blekinge län* att uttalandet bör bli vägledande vid tillståndsprövningen. Samma önskemål framför *länsstyrelsen i Kopparbergs län*. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* föreslår, att detta villkor skall komma till direkt uttryck i lagtexten.

Länsstyrelsen i Västerbottens län ävensom *några vattenrättsdomare i Nedre Norrbygdens vattendomstol* förordar, att även åtgärder för industri- och samhällens vattenförsörjning och avlopp skall omfattas av den nya lagen. Oaktat detta i viss mån kan sägas gå utöver lagens syfte att tillgodose samhällsekonomiska intressen i avspärrningslägen, anses det från allmän synpunkt motiverat att få åtgärder för vattenförsörjning och avlopp provisoriskt genomförda utan att den vanliga prövningen skall behöva avvaktas. Med anledning av detta förslag påpekar *vattenöverdomstolen*, att möjligheterna till ett snabbt interimavgörande av sådana företags tillåtlighet föreligger redan med stöd av 11 kap. 46 § första stycket vattenlagen.

Vattenöverdomstolen framhåller i anslutning till uttalanden av *några vattenrättsdomare*, att den föreslagna lagtexten icke synes inrymma möjlighet till de enligt motiven åsyftade ingripandena i syfte att skapa förutsättningar för igångsättning av helt eller delvis färdigställda kraftverk. *Vattenöverdomstolen* finner det vidare från beredskapssynpunkt vara angeläget, att jämväl de i 2 kap. 1 § första stycket vattenlagen omnämnda arbetena för byggande i vatten skall kunna medges med stöd av den föreslagna lagen. *Vattenöverdomstolen* föreslår därför en omarbetning av andra punkten i förslagets 2 §.

Frågan om tid för giltighet av tillstånd har berörts av *en vattenrättsdomare i Nedre Norrbygdens vattendomstol*, som förklarar sig anse det mest rationella vara att tillstånd får gälla tills vidare till dess vattendomstolen annorlunda bestämmer eller eventuellt upphäver tillståndet.

Vattenöverdomstolen delar den i departementspromemorian uttryckta uppfattningen om lämpligheten av att tillstånd meddelas endast på viss tid. Vad som i promemorian uttalas därom, att det ankommer på företagaren att, när ett tillfälligt tillstånd utlöper och ej förlänges, i görlig mån återställa de na-

turliga förhållandena samt att vattendomstolen bör lämna eventuellt erforderliga föreskrifter härom redan i samband med tillståndet, framstår för vattenöverdomstolen såsom betydelsefullt. Domstolen ifrågasätter om ej en uttrycklig erinran om denna vattendomstolens möjlighet borde intagas i lagen såsom en värdefull påminnelse. I sammanhanget torde enligt vattenöverdomstolens mening även böra övervägas att införa en regel — lämpligen i förslagets 19 § — om att vattendomstolen skall kunna föreskriva, att ställd säkerhet också skall avse kostnaderna för sådant återställande, som nu sagts. Även *kammarkollegiet* ifrågasätter om icke i lagen bör upptagas ett stadgande om företagares skyldighet att efter utgången av ej förlängt tillstånd återställa tidigare förhållanden. Det synes nämligen kollegiet ovisst, om domstolarna kommer att anse 11 kap. 62 § 1 mom. vattenlagen, vartill hänvisas i promemorian, utgöra stöd för att ålägga företagare att exempelvis återställa ett förstört fiskbestånd.

Vad i departementspromemorian anförts rörande reglerings- och fiskeavgifterna föranleder i allmänhet ingen erinran i remissyttrandena.

Länsstyrelsen i Västerbottens län förklarar sig med tillfredsställelse se vad förslaget i denna del innehåller. En särreglering i beredskapslagen av regleringsavgifterna är enligt länsstyrelsens mening helt omotiverad. Detsamma gäller fiskeavgifterna. Vattendomstolen bör med stöd av vattenlagens bestämmelser fastställa dessa avgifter med hänsyn till aktuella förhållanden. Även *kammarkollegiet* biträder ståndpunkten i det remitterade förslaget.

Endast *vattenöverdomstolen* framför kritik mot förslaget i denna del. Därvid anföres följande:

Genom att 2 kap. 10 § vattenlagen göres direkt tillämplig beträffande fiskeavgifter för företag enligt beredskapslagen, bortfaller det i 4 § av 1939 års lag inryckta stadgandet att sådana avgifter skall erläggas för tiden från och med det halvår tillståndet först tages i anspråk. Detta innebär en lindring i sökandepartens skyldigheter. Enligt vattenöverdomstolens mening saknas skäl för en sådan lindring, varför det föreslås att ett stadgande av motsvarande innehåll som den tidigare bestämmelsen fogas till förslaget. Om så ej sker, blir resultatet vid ianspråktagande av tillstånd avseende allenast ett år, att fiskeavgift över huvud taget ej kommer att utgå, även om det medgivna företaget har starkt menlig inverkan på det allmänna fisket.

Frågan huruvida ränta skall utgå på avgiftsbelopp, som fastställles i efterhand, är enligt vattenöverdomstolens mening förtjänt att övervägas.

Några av vattenrättsdomarna i Nedre Norrbygdens vattendomstol anmärker, att den i förslagets 6 § intagna bestämmelsen om rätt att uppskjuta fastställandet av fiske- och regleringsavgifter torde vara överflödig. I samma riktning uttalar sig *kammarkollegiet*, som förordar att en komplettering intages i förslagets 8 §.

De föreslagna ersättningsreglerna har i allmänhet godtagits av remissorganen, varvid dock från några håll understrukits betydelsen av att skaderegleringen icke onödigt fördröjes. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* be-

tonar sålunda, att säkrare garantier än dem 1939 års lag innehöll nu måste skapas för en snabbare handläggning. Det synes nämligen länsstyrelsen uppebart, att lika viktigt som det är att i ett krisläge snabbt kunna taga i anspråk tillgängliga vattenkraftsresurser, lika självklart måste det vara, att de skadelidande intressena så skyndsamt som möjligt kompenseras härför på ett tillfredsställande sätt. Även *vattenöverdomstolen* delar uppfattningen om det angelägna i att skaderegleringen göres med minsta möjliga omgång. Enligt domstolens mening torde dock den föreslagna beredskapslagen, tillämpad jämte de i 11 kap. 66 § vattenlagen lämnade föreskrifterna, ge tillräckliga möjligheter härtill.

På några särskilda punkter har erinringar framställts mot de föreslagna ersättningsreglerna. *Vattenöverdomstolen* framhåller med anledning av påpekande från *vattenrättsdomarna i Övre Norrbygdens vattendomstol*, att ersättning enligt 9 kap. vattenlagen i princip skall utgå ej endast såsom i förslagets 7 § angivits för skada och intrång genom medgivet företag utan även för tillgodogörande av annan tillhörigt vatten. En komplettering av nämnda paragraf liksom av 12 och 13 §§ i förslaget förordas därför. Med anledning av föreskriften i förslagets 9 § att ersättning, som bestämmes i pengar, må fastställas att utgå för år eller del av år, så länge företaget äger bestånd, uttalar *vattenrättsdomarna i Västerbygdens vattendomstol* och *vattenöverdomstolen* farhågor för att, om ett tillstånd till ett företag icke tages i anspråk under hela den tid tillståndet avser, sakägare kan tillskyndas rättsförluster, exempelvis genom att han vid tiden för sådd är ovetande om att en medgiven vattenuppdämning ej kommer att äga rum vid vårflod. *Vattenöverdomstolen* förordar därför en komplettering av stadgandet, innebärande att sådan periodisk ersättning, som där sägs, skall, där ej vattendomstolen förordnar annorlunda, utgå under hela den tid, för vilken tillstånd meddelats.

Några vattenrättsdomare och kammarkollegiet förordar, att bestämmelsen i förslagets 10 § om befogenhet för vattendomstolen att jämka fastställda ersättningar, för att oklarhet skall undvikas, omredigeras så att därav klart framgår att sagda befogenhet endast avser periodiska ersättningar.

Tanken på en begränsning i förhållande till 1939 års lag av vattenrättsdomarens befogenhet att förordna om provisoriska åtgärder har genomgående accepterats vid remissbehandlingen. Utredningens förslag i detta hänseende har också i allmänhet godtagits eller lämnats utan erinran av remissorganen. *Vattenfallsstyrelsen* och *Svenska vattenkraftföreningen* har förklarat förslaget godtagbart med hänsyn till den snabbare behandling, som den numera utbyggda vattendomstolsorganisationen tillåter. *Några av vattenrättsdomarna i Nedre Norrbygdens vattendomstol* framhåller, att en av de främsta anmärkningarna mot 1939 års lag varit, att denna alltför liberalt möjliggjort tillstånd genom beslut av vattenrättsdomaren ensam. Att begränsa detta förfarande anser nämnda vattenrättsdomare välgrundat. Utan att motsätta sig en begränsning ställer sig *kammarkollegiet* tveksamt

till den föreslagna bestämmelsen. Mot bakgrunden av den radikala uttunning, som lokutionen »synnerlig» fått vid tillämpning av 2 kap. 3 § tredje stycket och 11 kap. 66 § 1 mom. vattenlagen, förklarar kollegiet sig ha ringa tilltro till verkan inom denna lagstiftning av en anvisning om försiktig lagtillämpning, som ligger i bestämmelsen att regeln endast får tillämpas om synnerliga skäl föreligger.

Några remissinstanser motsätter sig att ifrågavarande befogenhet tillerkännes vattenrättsdomaren ens i den omfattning, som föreslagits i departementspromemorian. Till dem hör *vattenrättsdomarna i Västerbygdens vattendomstol*, som åberopar de mindre goda erfarenheter man tidigare fått vid domstolen av sådana provisoriska förordnanden. Det anmärkes sålunda, att ansökningarna enligt 1939 års lag ofta åtföljdes av hastigt verkställda utredningar, vilket förde med sig att de provisoriska tillstånden ibland kom att grundas på ofullständiga eller eljest otillförlitliga uppgifter. Även *Svenska naturskyddsföreningen* ställer sig kritisk till förslaget i denna del. Det är enligt föreningen nödvändigt, att man tänker sig för i målen; det finnes intet som garanterar, att vattenrättsdomaren känner till vilka intrång som hotar eller att just han sitter inne med förmågan att med omedelbar verkan ensam rätt bedöma, hur man bör handla. Större garantier ernås, om vattendomstolen i dess helhet inkopplas. Dessutom måste vederbörande intressenter, däribland det allmännas representanter, ha fått tillfälle att göra sig hörda. Vad nu sagts gäller naturligtvis främst beredskapstillstånd. Huruvida det under krig, som berör oss nära, kan bli tal om att sätta i gång mera betydelsefulla byggnadsarbeten i vattendrag, förefaller tveksamt. Föreningen vill emellertid ej motsätta sig, att man då får göra vad nöden kräver. Föreningen yrkar därför, att bestämmelsen, om den ej får utgå, inskränks till de fall, då riket befinner sig i krig och den äskade åtgärden är oundgängligen erforderlig med hänsyn till kraftförsörjningen.

I likhet med *några vattenrättsdomare* förordar *vattenöverdomstolen*, att den ifrågavarande bestämmelsen i förslagets 17 § första stycket omformuleras. Eftersom vattenlagens bestämmelser i tillämpliga delar skall avse även förfaranden enligt förslaget, torde 11 kap. 46 § vattenlagen utan särskild hänvisning vara tillämplig i fråga om åtgärder, som där avses. Lagrummets första stycke bör därför enligt vattenöverdomstolens mening utformas så, att vattenrättsdomaren, om ärendet finnes brådskande, må i avbidan på vattendomstolens prövning medge tillstånd till företag eller åtgärd enligt 2 §, dock med föreslagen begränsning beträffande tillstånd omfattande vidlyftigare arbete o. s. v. Vattenöverdomstolen anser därutöver det vara ytterst angeläget, att vattenrättsdomaren får befogenhet att interimistiskt tillstodja också byggande på land eller annat arbete, som äsyftas i 2 kap. 20 § 2 mom. vattenlagen, enär sådana arbeten i ett kritiskt läge kan vara mycket brådskande.

Såsom departementspromemorian kanske viktigaste förslag betecknas i några remissyttranden de i 17 § intagna bestämmelserna om rätt för kraft-

verksägare att under krig utan tillstånd av vattendomstol eller vattenrättsdomare vidtaga åtgärder för att säkerställa kraftförsörjningen i riket eller del därav. Om lämpligheten av dessa bestämmelser är emellertid meningarna delade bland remissorganen.

Av dem, som uttalat sig i frågan, är sålunda några positivt inställda. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* betecknar förslaget i denna del som en från beredskapssynpunkt särskilt viktig nyhet. *Chefen för Värmlandsblocket inom centrala driftledningen* anser förslaget vara tillfredsställande. Det torde visserligen för alla stå klart, anföres det, att det vid krig ofta kan bli svårt för att icke säga ogörligt att avgöra vad som är »synnerliga skäl» eller »oundgängligen erforderligt», men bestämmelserna anses likväl ha sitt givna värde för att hindra uppenbara missbruk. *Kammarkollegiet* förklarar sig anse bestämmelsernas innehåll i sak naturligt. Kollegiet anmärker dock att motivuttalandet, att det självfallet får förutsättas att åtgärder av mera ingripande natur undvikes, knappast är helt realistiskt. Uttalandet synes enligt kollegiets mening även från formella synpunkter diskutabelt, då denna i författningssynpunkt ofta förekommande form för anvisning till myndigheter knappast bör brukas gentemot enskild företagare. *Några av vattenrättsdomarna i Nedre Norrbygdens vattendomstol* anför, att det föreslagna stadgandet visserligen kan väcka vissa principiella betänkligheter. Det praktiska behovet av att, om landet befinner sig i krig, kunna vidtaga reparationer av kraftanläggningar och dammar eller andra åtgärder för kraftförsörjningen utan att avvakta domstols eller myndighets prövning anser nämnda vattenrättsdomare dock så framträdande, att den föreslagna undantagsbestämmelsen bör kunna godtagas.

Kritik mot förslaget i förevarande hänseende har riktats av *vattenrättsdomarna i Mellanbygdens vattendomstol, vattenöverdomstolen och Svenska vattenkraftföreningen*.

Vattenrättsdomarna i Mellanbygdens vattendomstol invänder mot förslaget, att en befogenhet för den enskilde kraftverksägaren av ifrågavarande slag kan bli till skada just i ett kritiskt läge. Risken för att en åtgärd, som av en kraftverksägare bedömes vara till gagn, skall minska den totala kraftproduktionen i älven eller på annat sätt skada landets krigsansträngning är mycket stor. Någon form av objektiv bedömning av åtgärdens lämplighet från allmän synpunkt synes därför vara nödvändig. Lämpligast anser bemälda vattenrättsdomare vara, att det i beredskapslagen uppdrages åt Kungl. Maj:t att, när riket befinner sig i krig och hithörande frågor till följd därav icke kan handläggas av vattendomstolen eller vattenrättsdomaren, bemyndiga annan myndighet — civil eller militär — att utöva de befogenheter som enligt 17 § första stycket i förslaget tillkommer vattenrättsdomaren.

Vattenöverdomstolen anför:

Vattenöverdomstolen finner förslaget ägnat att väcka allvarliga betänkligheter. Utöver vad från Mellanbygdens vattendomstol framhållits därom att företagaren kan sakna nödig överblick av verkningarna på den samlade kraftproduktionen av ifrågasatta byggnadsåtgärder, må påpekas att sådana åtgärder också kan få de mest vittgående skadeverkningar på andra, för to-

talförsvaret vitala områden, till exempel genom att allvarligt hindra flottning eller genom att förstöra vintervägar av militär och ekonomisk betydelse o. s. v. Vad som i motiven uttalas om att det självfallet får förutsättas att åtgärder av mera ingripande natur undvikes återspeglas ej i föreslagen lagtext; och vattenöverdomstolen finner mot detta uttalande att just i en extremt kritisk situation behovet av omfattande åtgärder framstår som störst. I all synnerhet om förslaget till utvidgning av bestämmelsernas tillämpningsområde till allt slags byggande i vatten upphöjes till lag, anser vattenöverdomstolen det oundgängligen erforderligt med någon form av objektiv förhandsbedömning av byggnadsåtgärderna och biträder förslaget från Mellanbygdens vattendomstol att andra stycket av 17 § utformas så att vattenrättsdomarens befogenheter enligt första stycket må, när riket befinner sig i krig och prövning till följd härav ej kan göras av vattendomstol eller vattenrättsdomare, utövas av myndighet, som Konungen bestämmer.

Svenska vattenkraftföreningen finner icke den föreslagna ordningen tillfredsställande. Om man icke vill tillåta vederbörande anläggningsägare att utan efterföljande prövning besluta i frågan, bör beslutanderätten enligt föreningens mening anförtros åt någon myndighet, som finnes lätt tillgänglig och kan fatta ett snabbt beslut, t. ex. vederbörande blockchef, som i krig har befogenhet att träffa andra vittgående avgöranden beträffande kraftförsörjningen.

Om förslagets detaljutformning anför *kammarkollegiet* och *vattenrättsdomarna i Mellanbygdens vattendomstol*, att andra och tredje styckena i 17 § bör upptagas i särskild paragraf. *Vattenöverdomstolen* förordar, att tredje stycket under alla omständigheter skall utgå, då enligt allmänt vedertagna grundsatser ett rättsenligt handlande icke medför där avsedda påföljder. Mot förslaget till ändrad lydelse av 11 kap. 18 § vattenlagen har vattenöverdomstolen ej annan erinran än att densamma ej är nödvändig, om den av vattenöverdomstolen förordade lydelsen av 17 § andra stycket i förslaget godtages. *Vattenrättsdomare i Nedre Norrbygdens vattendomstol*, som likaledes anser att tredje stycket i sistnämnda paragraf bör utgå, förordar att underlåtenhet att söka vattendomstolens godkännande skall straffbeläggas i likhet med vad som föreskrives i 13 kap. 11 § vattenlagen för fall, som avses i 2 kap. 20 § 1 mom. tredje stycket samma lag.

Förslaget att bestämmelserna i vattenlagen om förberedelse av vissa större företag icke skall vara tillämpliga i mål enligt beredskapslagen har lämnats utan erinran i flertalet remissyttranden. Några remissorgan har emellertid ställt sig avvisande. Sålunda avstyrker *kammarkollegiet* förslaget, såvitt det gäller vattenregleringsföretag, och framhåller därvid, att planeringen av företag med sådan storlek, att dessa faller under 1953 års förberedelsekungörelse, lär kräva så lång tid, att den informationsverksamhet och det samråd, som avses med förberedelseförfarandet, utan svårighet kan medhinnas därunder. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* framhåller, att beredskapslagen kan komma att tillämpas även om landet icke befinner sig i krig, exempelvis om konflikter utanför landets gränser

medför brist på bränslen. Vid sådant förhållande synes det länsstyrelsen knappast motiverat att helt utesluta bestämmelserna om särskild förberedelse. Det bör enligt länsstyrelsens mening ankomma på sökanden att göra anmälan om företaget till länsstyrelsen, som i sådant fall får bedöma, huruvida och på vad sätt förberedelsesammanträde bör komma till stånd. Härvid bör behovet av eventuell sekretess angående företaget beaktas. Länsstyrelsen bör ju bl. a. med hänsyn till arbetsmarknadsläget och andra länsintressen, exempelvis vägbyggen, under alla förhållanden få kännedom om företaget i god tid. I samma riktning uttalar sig *en vattenrättsdomare i Nedre Norrbygdens vattendomstol*. En kraftig gensaga mot förslaget i denna del inlägges av *Svenska naturskyddsföreningen*. Föreningen framhåller att bestämmelsen om förberedelse är inkörsporten till en mera öppen, förtroendefull och allsidig diskussion av vattenkraftsfrågor än som tidigare ägt rum. Det är enligt föreningens mening ytterst angeläget att man ej genom att eliminera detta institut tar ett stort steg tillbaka och t. ex. åsidosätter länsstyrelsens, bygdens och centrala instansers inflytande.

Vattenrättsdomarna i Västerbygdens vattendomstol uttalar i anledning av bestämmelsen i förslagets 16 § andra stycke om att ansökningshandlingarna städse skall tillställas länsstyrelsen, att ett sådant översändande icke synes påkallat bortsett från de fall, då annars särskild förberedelse skulle ha ägt rum.

Processuella bestämmelser i övrigt har berörts i några remissyttranden.

En vattenrättsdomare i Nedre Norrbygdens vattendomstol föreslår att proceduren vid tillståndens förlängning avsevärt förenklas. Det är enligt samma vattenrättsdomares mening onödigt att hålla särskild partsförhandling eller att samla hela vattendomstolen för överläggning, om det blott är fråga om förlängning av ett redan meddelat tillstånd på oförändrade villkor. Skyldigheten att utfärda ny kungörelse ävensom nya underrättelser till kanske tusentals sakägare framstår likaledes som meningslös. *Vattenöverdomstolen* förklarar sig anse dessa påpekanden beaktansvärda. Därest vid kungörandet av den första ansökningshandling om tillfälligt tillstånd angives, att tillståndet framdeles kan komma att förlängas, torde förfarandet enligt vattenöverdomstolens mening kunna förenklas genom en föreskrift, att i sådant fall underrättelser till berörda sakägare ej behöver utsändas. Däremot finner vattenöverdomstolen det lämpligt att kungörelse om förlängningsansökan utfärdas och meddelas sakägarna på samma sätt som kallelser och meddelanden till parterna i det första ansökningsmålet.

Några vattenrättsdomare föreslår, att bestämmelsen i 16 § första stycket i förslaget, innebärande befrielse från skyldighet att i vissa fall avsända underrättelser till sakägare, skall utgå såsom obehövlig.

Något som, enligt vad *vattenöverdomstolen* anser, särskilt vid en av krig eller beredskapstillstånd frankallad personalbrist skulle kunna innebära en betydande lättnad vore befrielse från skyldigheten att frankera de under-

rättelser, som enligt 11 kap. 33 § vattenlagen skall avsändas till sakägare. Eftersom det här gäller företag av allmän betydelse, torde ett utnyttjande av domstolarnas tjänstebrevsrätt ej behöva inge betänkligheter. Vattenöverdomstolen föreslår därför, att förslaget kompletteras med en föreskrift härom.

Vattenrättsdomarna i Västerbygdens vattendomstol uttalar, med instämmande av *vattenöverdomstolen*, att skäl synes saknas för de i tredje stycket av förslagets 16 § upptagna inskränkningarna i delgivningsskyldigheten. Samma vattenrättsdomare förordar vidare, att särbestämmelser meddelas om förkortad erinringstid enligt 11 kap. 38 § vattenlagen. *Vattenöverdomstolen* tillstyrker även detta förslag, men framhåller att detsamma bör gälla även andra skriftväxlingsfrister i 11 kap. vattenlagen såsom påminnelsetid enligt 39 § andra stycket och tid för svaromål jämlikt 77 § ävensom vissa andra tidsfrister, exempelvis 11 kap. 47 § första och andra styckena vattenlagen.

Vattenöverdomstolen anmärker vidare, att vad som stadgas i 11 kap. 25 § vattenlagen om forum för sakägares rättegångskostnadsyrkande, när sökande m. fl. återkallat sin talan eller denna förfallit — vilken paragraf innehåller en enligt vattenöverdomstolens mening även under normala förhållanden olämplig föreskrift — icke bör vara tillämpligt i mål, upptaget enligt den föreslagna lagen. Där bör i stället föreskrivas, att dylikt kostnadsyrkande får anhängiggöras vid vederbörande vattendomstol inom viss kortare tid.

Slutligen må anmärkas, att från *vattenrättsdomare* framställts ett flertal förslag, bl. a. om införande av särskild bevisbörderegeln och om möjlighet att slutligt pröva ersättningsfrågor, som ej behörigen utretts.

I några remissyttranden har berörts frågan om den nya lagens rubrik och vissa redaktionella spörsmål.

Sålunda har mot den föreslagna rubriken »lag med särskilda bestämmelser angående vissa företag i vatten» invänts, att den utsäger mycket litet om lagens innehåll. *Vattenrättsdomarna i Mellanbygdens vattendomstol* föreslår att orden »vid krig m. m.» tillfogas. *Kammarkollegiet* förordar rubriken »lag om vattenreglering m. m. under krigsförhållanden».

Några vattenrättsdomare framhåller, med tillstyrkan av *vattenöverdomstolen*, att lagen i tydlighetens intresse bör innehålla ett stadgande om att vattenlagen är tillämplig på företag enligt nya lagen, där ej annat särskilt stadgas. I samma riktning uttalar sig *kammarkollegiet*. Kollegiet hemställer vidare, att lagtexten utformas så att från varandra särhålles följande tre spörsmål: angivandet av företag, som lagen har avseende på, redovisning av dispensenssyfte eller allmän dispensförutsättning samt genomgången av de bestämmelser i vattenlagen, från vilka dispensereras genom beredskapslagen. Att på sätt skett både i 1939 års lag och i det remitterade förslaget i 2 § upptaga en av dispenserreglerna, nämligen den om bortseende från ekonomisk tillåtlighet, anser kollegiet vara ägnat att göra lagen mindre klar.

Vad beträffar övergångsförhållandena framhåller vattenrättsdomarna i Mellanbygdens vattendomstol, att det av förslaget icke otvetydigt framgår, huruvida avsikten är att efter den nya lagens ikraftträdande en förlängning av ett dessförinnan meddelat tillstånd enligt 1939 års lag till tillfällig vattenreglering skall kunna ske med tillämpning av slutstadgandet till sistnämnda lag. Möjlighet till sådan förlängning synes dock böra förefinnas även efter den 1 januari 1963. Denna uppfattning delas av vattenöverdomstolen, som under framhållande av att förslaget synes vara otydligt i detta hänseende föreslår, att det kompletteras med en uttrycklig erinran härom.

Departementschefen

Omvittnat är att 1939 års lag, som alltsedan sin tillkomst tjänat som en vattenrättslig krislag, varit till utomordentlig nytta för landets kraftförsörjning under det senaste världskriget och de år, som följde närmast där-efter. Den framstår dock numera som i viktiga hänseenden föråldrad. Detta sammanhänger bl. a. med att vattenkraften i dag är utbyggd i en helt annan omfattning än den var vid krigsutbrottet. Denna utbyggnad under de sistlidna decennierna innebär emellertid icke — lika litet som tillkomsten av nya energikällor — att behovet av en beredskapslag på kraftutbyggnadens område har bortfallit. Det må räcka med att till stöd för denna uppfattning erinra om riskerna för att de södra och mellersta delarna av landet, där kraftbehovet är störst, blir ställda utan Norrlandskraft på grund av krigsskador på de långa överföringsledningarna. Att det i sådana situationer, då tillgången på fossilt bränsle lär vara knapp, föreligger behov av en lagstiftning, som möjliggör ett effektivt utnyttjande av tillgänglig vattenkraft, synes icke kunna bestridas. Däremot innebär utbyggnaden av produktionsapparaten uppenbarligen, att i en krissituation nu eller framdeles behovet av snabba åtgärder på kraftförsörjningens område delvis kan få en annan inriktning än det hade tidigare. Det är mot denna bakgrund man får se de önskemål som framkommit om en översyn av den vattenrättsliga krislagstiftningen. Synpunkter i ämnet har framlagts i den nu förevarande departementspromemorian, vari föreslagits att 1939 års lag skall ersättas med en ny lag, vars bestämmelser bättre motsvarar de krav man nu måste ställa på en beredskapslag. Några invändningar mot en lagreform på området har icke framkommit vid remissbehandlingen av promemorian. Jag vill även för egen del uttala min anslutning till tanken på en sådan.

Det vid promemorian fogade förslaget till ny beredskapslag har med ledning av de inkomna remissyttrandena överarbetats inom justitiedepartementet.

Redan av den nya lagens rubrik torde böra framgå, att fråga är om en beredskapslag. Lagen bör, i likhet med 1939 års lag, inledas med en föreskrift om hur dess bestämmelser skall sättas i tillämpning. I 2 § bör inlagas bestämmelserna om de företag och åtgärder, i fråga om vilka lagens

regler skall gälla, och i 3 § bör sedan i överensstämmelse med vad som förordats i vissa yttranden uttryckligen fastslås, att vattenlagens regler skall tillämpas, om ej annat framgår av den nya lagen. Därpå följande paragrafer i lagen bör innehålla sådana särbestämmelser.

Jag vill i det följande närmare uppehålla mig vid den nya lagens särskilda bestämmelser. Därvid förbigår jag dock i allmänhet de bestämmelser, som i oförändrat eller huvudsakligen oförändrat skick bör överflyttas från 1939 års lag ävensom vissa smärre, främst redaktionella frågor rörande bestämmelsernas utformning.

Liksom 1939 års lag bör den nya lagen till sin natur vara permanent men så konstruerad, att — samtidigt som exempelvis dess ersättningsregler ständigt är tillämpliga — dess bestämmelser bl. a. i 2 § om meddelande av tillstånd till företag, varå lagen är tillämplig, skall gälla endast vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Av stor betydelse i detta hänseende är frågan om det sätt, på vilket lagen skall bringas i tillämpning, och riksdagens medverkan därvid ävensom ordningen för tillämplighetens upphörande. I dessa delar är bestämmelserna i 1939 års lag mindre lämpligt utformade och, efter den i slutet av 1940-talet genomförda revisionen av riksdagens arbetsformer, delvis föråldrade. I departementspromemorian har på grund härav föreslagits nya regler, vilka väl ansluter till motsvarande stadganden i andra beredskapslagar. I enlighet med förslaget, som i denna del lämnats utan erinran av remissorganen, synes bestämmelserna i 1 § böra innehålla följande. Om riket kommer i krig, skall lagens bestämmelser om meddelande av tillstånd till vissa företag automatiskt träda i tillämpning. När kriget sedan upphört, skall det åligga Kungl. Maj:t att senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, förordna att bestämmelserna icke vidare skall tillämpas. Vid krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden skall det tillkomma Kungl. Maj:t att utfärda förordnande om att nämnda bestämmelser skall tillämpas. Förordnandet skall dock inom en månad underställas riksdagens prövning. Blir det ej inom två månader från underställningen gillat av riksdagen, skall det vara förfallet. Upphör krigsfaran eller de utomordentliga förhållanden, som föranlett förordnandet, skall detta upphävas av Kungl. Maj:t senast före nästkommande riksdagssessions avslutande.

Viss tvekan kan måhända råda i frågan, huruvida — efter fullföljd av talan — överinstans bör kunna tillämpa beredskapslagens regler om meddelande av tillstånd, därest dessa regler satts ur tillämpning efter det underrättens avgörande i tillståndsfrågan fallit. Enligt min mening bör emellertid tillstånd enligt beredskapslagen principiellt icke meddelas under andra förhållanden än sådana, som kan motivera ett extraordinärt förfarande av det slag beredskapslagen föreskriver. Jag är därför icke beredd förorda, att i lagen upptages bestämmelse, varigenom befogenhet som nyss sagts tillägges överinstansen. Om talan icke har förts mot underrättsbeslut, varige-

nom tillstånd lämnats enligt beredskapslagen, men lagens regler om meddelande av tillstånd sättes ur tillämpning innan tiden för fullföljd av talan har utlöpt, faller frågan om tillstånd enligt beredskapslagen; i sådant fall får tillstånd i stället utverkas enligt vattenlagen. Några föreskrifter om vad som i övrigt skall iakttas, när lagens regler om meddelande av tillstånd satts ur tillämpning, torde icke behöva meddelas. I enlighet med vad som förut framhållits gäller ju övriga bestämmelser i lagen i tillämpliga delar.

Den nya lagen är såsom överbefälhavaren anmärkt av sådant slag, att den bör upptagas i förteckningen över de författningar, som enligt 9 § beredskapskungörelsen skall träda i tillämpning i samband med beredskapsalarm. Föreskrift härom torde få meddelas i administrativ ordning.

Som jag redan nämnt är 1939 års lag tillämplig endast i fråga om vattenregleringar för kraftändamål. Ehuru enligt min mening något mera framträdande behov av en beredskapslag för att möjliggöra större vattenregleringar knappast föreligger numera, bör dock såsom uttalas i departementspromemorian även den nya lagen ha avseende på sådana företag.

Den förändrade inriktning, varmed man enligt vad jag nyss påpekat numera i en krissituation har att räkna, när det gäller behovet av åtgärder på kraftförsörjningens område, har emellertid föranlett förslag i departementspromemorian av innebörd att även vissa andra åtgärder för bättre utnyttjande av vattenkraft än vattenregleringar skall kunna komma i fråga enligt den nya lagen. Sålunda har förordats, att denna bör avse jämväl vissa angivna arbeten och åtgärder, som enligt vattenlagen skall anses som byggande i vatten eller behandlas som sådant, ävensom ändringar i förut meddelade vattenhushållningsbestämmelser m. m. Detta förslag har i stort sett godtagits vid remissbehandlingen. Några remissinstanser har dock yppat farhågor för, att de nya bestämmelserna kan leda till olägenheter för allmänna intressen och för bygden i en omfattning, som ett krisläge kanske icke motiverar.

De skäl, som anförts för en utvidgning av de ändamål för vilka den nya lagen skall kunna vinna tillämpning, finner jag bärande. Med beaktande av vad vattenöverdomstolen anført om önskemålet från beredskapssynpunkt av en något vidare formulering än den, som föreslagits i promemorian, vill jag emellertid tillstyrka en regel, som gör det möjligt att för bättre utnyttjande av vattenkraft tillämpa beredskapslagen beträffande — jämte annat — alla arbeten för byggande i vatten ävensom i fråga om andra åtgärder, som enligt vattenlagen skall behandlas som dylika, nämligen bortledande av vatten, grävning och sprängning i vattenområde och annan åtgärd till förändring av vattnets djup och läge i vattenområde. I 2 § bör sålunda stadgas att tillstånd enligt lagen må lämnas till åtgärd, som avses i 2 kap. 1 § vattenlagen, eller till tillfällig vattenreglering samt att ändrade bestämmelser med stöd av lagen må meddelas för hushållning med eller framsläppande av vatten.

Bland de lösningar lagen skall erbjuda beträffande kraftförsörjningsfrå-

gor, som uppkommer i en krissituation, bör i överensstämmelse med vad som anges i promemorian inrymmas möjlighet att ingripa för att påskynda igångsättandet av ett helt eller delvis färdigbyggt kraftverk, beträffande vilket exempelvis skaderegleringen enligt vattenlagen icke hunnit fullbordas. Jag vill i anslutning därtill betona, att det enligt min åsikt icke är erforderligt att i lagtexten särskilt beskriva detta fall, eftersom det — även om något kompletterande tillstånd till byggande i vatten i egentlig mening icke skulle erfordras — knappast är tänkbart att taga en dylik anläggning i drift utan att vattnets djup eller läge påverkas eller ändrade vattenhushållningsbestämmelser erfordras, allt åtgärder beträffande vilka lagen enligt vad nyss nämnts bör gå att tillämpa.

Såsom vattenöverdomstolen framhållit föreligger möjligheter till ett snabbt interimsvavgörande av frågor om vattenförsörjning och avlopp redan med stöd av 11 kap. 46 § första stycket vattenlagen. Jag är med hänsyn härtill icke beredd förorda det från några håll framförda förslaget att även åtgärder för industriernas och samhällens vattenförsörjning och avlopp skall omfattas av den nya lagen. Denna bör sålunda enbart gälla i fråga om åtgärder på vattenkraftutbyggnadens område.

Otvivelaktigt är att en lagstiftning av den innebörd, varom här är fråga, under vissa betingelser kan komma att få ingripande verkningar i de trakter, där företagen utföres. Detta är givetvis ägnat att mana till försiktighet. Jag vill också understryka uttalandet i promemorian om att företag, som kan leda till stora och för framtiden bestående skador, icke bör genomföras med stöd av lagen, om de icke är ekonomiskt motiverade på lång sikt. Tillika måste med skärpa framhållas, att lagens syftemål ytterst är att i kris-situationer tillgodose folkförsörjningens eller totalförsvarets intressen och att de lättnader i olika hänseenden lagen erbjuder i jämförelse med vattenlagen icke får användas i avsikt att tillgodose privatekonomiska intressen. Såsom förutsättning för lagens tillämplighet bör med hänsyn härtill krävas, att den äskade åtgärden från allmän synpunkt prövas medföra fördel, som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter. Någon anledning att — såsom skall ske enligt 1939 års lag — i sammanhanget beakta företagets fördelar från enskild synpunkt synes mig icke föreligga.

Att såsom i ett remissyttrande ifrågasatts bereda Kungl. Maj:t möjlighet att utfärda centrala anvisningar för lagens tillämpning anser jag mindre lämpligt. Jag vill emellertid betona i sammanhanget, att frågan om tillåtligheten av vissa företag, som är av mera ingripande natur eller berör någon av de största sjöarna i landet, på grund av bestämmelserna i 2 kap. 3 § tredje stycket och 4 kap. 13 § vattenlagen kan komma att bli föremål för Kungl. Maj:ts direkta prövning.

Såsom i det föregående framhållits bör efter en under 3 § intagen hänvisning till vattenlagen de olika särbestämmelserna följa. I överensstämmelse med vad som föreslagits i departementspromemorian torde bland dessa bestämmelser icke behöva ingå några särskilda föreskrifter om regle-

ringsavgift vid tillfällig reglering, utan härvidlag bör vattenlagens regler i 4 kap. 14 och 15 §§ vara tillämpliga. Enligt promemorian är några särbestämmelser icke heller erforderliga beträffande fiskeavgift. Vattenöverdomstolen har emellertid i detta hänseende framhållit, att en särregel om fiskeavgift motsvarande den, som nu finnes i 1939 års lag, är önskvärd. Blir vattenlagens vanliga regler i 2 kap. 10 § tillämpliga uppkommer nämligen en enligt vattenöverdomstolens uppfattning opåkallad lindring i företagarens skyldigheter, för det fall att tillstånd icke tages i anspråk annat än under viss kortare tid. Enligt min mening utgör emellertid denna omständighet icke tillräcklig anledning att införa en särskild bestämmelse i den nya lagen. Jag vill i sammanhanget betona, att det gäller avgifter för allenast kortare perioder, samt att det uteslutande är fråga om företag, som ansetts påkallade från allmän synpunkt.

En av vattenöverdomstolen väckt fråga om ränta på avgiftsbelopp, som fastställes i efterhand, är jag ej beredd upptaga i detta begränsade sammanhang.

Först bland särbestämmelserna torde böra intagas stadgande angående den tid, för vilken tillstånd må meddelas. I detta hänseende ansluter jag mig till vad som uttalats i departementspromemorian och tillstyrker följaktligen, att längsta tillståndstiden fastställes till samma tid, som gäller enligt 1939 års lag, eller tre år. Jag kan alltså icke biträda ett vid remissbehandlingen framfört förslag att tillstånden skall få gälla tills vidare.

I promemorian har vidare i anslutning till förevarande stadgande framhållits, att det bör ankomma på företagaren att, om förlängning av ett tillstånd ej sker, i görlig mån återställa förhållandena till deras skick innan tillståndet togs i anspråk samt att vattendomstolen bör lämna eventuellt erforderliga föreskrifter härom redan i samband med tillståndet. Denna princip, som synes mig viktig, torde såsom i några remissyttranden förordats böra uttryckligen fastslås i själva lagen. Jag vill för min del förorda den lydelsen av bestämmelsen, att sökanden — sedan tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelas, tiden därför gått till ända — skall vidtaga de åtgärder, som erfordras för att återställa förhållandena i lämpligt skick. Säkerhet enligt 11 kap. 67 § vattenlagen bör i mål av förevarande slag gälla — utom annat — kostnader för sådana åtgärder, som vattendomstolen kan ha föreskrivit i fråga om förhållandenas återställande.

I överensstämmelse med vad som gäller enligt 1939 års lag bör enligt den nya lagen tillstånd kunna meddelas, utan att vattendomstolen behöver göra den detaljerade skadeuppskattning, som krävs för ekonomisk tillåtlighetsprövning enligt 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen. Däremot bör, likaledes i enlighet med principerna i 1939 års lag, de i andra stycket i samma paragraf meddelade bestämmelserna till skydd för vissa viktigare allmänna intressen vara tillämpliga även beträffande företag enligt beredskapslagen. I fråga om ansökningar om revision av äldre vattendomstols-

tillstånd, i synnerhet sådana som redan ligger på gränsen till vad som är tillåtligt enligt vattenlagen, innebär uppenbarligen vattendomstolens skyldighet att vid sin prövning av ansökan enligt beredskapslagen beakta nyssnämnda bestämmelser en betydande garanti mot i hast lämnade medgivanden, som dispenserar från villkor, föreskrivna vid den första vattendomstolsbehandlingen.

Regeln att bestämmelsen i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen icke skall vara tillämplig i fråga om företag enligt beredskapslagen har såväl i 1939 års lag som i det vid departementspromemorian fogade lagförslaget upptagits i samma paragraf som den, vari reglerats frågan om vilka företag lagen skall avse. Såsom kammarkollegiet påpekat i sitt remissyttrande är detta förhållande ägnat att göra lagen mindre klar. Regeln bör med anledning härav upptagas för sig under 5 §.

De ersättningsregler, som förordats i departementspromemorian, leder till en i flera hänseenden förbättrad ställning för de skadelidande sakägarna i jämförelse med motsvarande bestämmelser i 1939 års lag. Jag vill i denna fråga hänvisa bl. a. till vad förslaget innehåller beträffande ersättning för vattenkraft, om gottgörelse för begagnande av byggnad i vatten, som tages i anspråk med stöd av 2 kap. 15 § vattenlagen, och om tid för anmälan av anspråk på ersättning för s. k. oförutsedd skada. Förslaget har i dessa delar lämnats utan erinran vid remissbehandlingen och bör enligt min mening genomföras.

Betydelsefullt är att vattendomstolen får möjligheter att till undvikande av dröjsmål med företaget uppskjuta behandlingen av ersättningsfrågorna till en senare tidpunkt. Den nya lagen bör följaktligen liksom 1939 års lag innehålla bestämmelser härom. Regeln får emellertid icke leda till att sakägarnas berättigade anspråk på hänsyn blir eftersatt. För att denna synpunkt skall bli bättre tillgodosedd i den nya lagen än i 1939 års lag förordas i promemorian, att i lagen skall föreskrivas, att vad i 11 kap. 66 § 2 mom. andra och tredje styckena vattenlagen stadgas skall äga motsvarande tillämpning i nu behandlade fall. Denna lösning, som enligt min mening är lämplig, skulle innebära, att vattendomstolen blir skyldig att meddela provisoriska ersättningsbestämmelser så snart skada, förlust eller intrång kan antagas bli av mera kännbar beskaffenhet och att sedan slutligt avgöra målet i den uppskjutna delen så snart ske kan, varvid ersättning ej får bestämmas till lägre belopp än som utgått eller skolat utgå på grund av provisoriska bestämmelser.

I likhet med vad som gäller enligt 1939 års lag bör vattendomstolen jämlikt den nya lagen få fastställa periodiska ersättningar att utgå så länge företaget äger bestånd samt, när skäl är därtill, höja eller sänka sådana ersättningar. Stadgandet om de periodiska ersättningarna bör vidare — såsom föreslagits från vattendomstolshåll — kompletteras till undvikande av att sakägare tillskyndas förluster, om tillstånd — i motsats till vad sakägaren haft anledning utgå ifrån — ej utnyttjas under hela den tid, för vilken

det lämnats. Det torde sålunda böra i lagen föreskrivas att, om tillstånd till företaget tagits i anspråk, ersättning som fastställts att utgå för år eller del av år skall utgå för hela den tid efter ianspråktagandet, för vilken tillståndet meddelats, om icke vattendomstolen förordnar annorlunda.

Spörsmålet om bevisbördan i ersättningsfrågor har berörts i några remissyttranden. Jag vill med anledning därav hänvisa till bestämmelsen i 2 kap. 26 § vattenlagen. Om byggnad i vatten verkställd utan föregående prövning av domstol, är byggnadens ägare enligt bestämmelsen bevisningsskyldig i avseende å de före byggnadens tillkomst rådande förhållandena i vattnet. Bestämmelsen är även tillämplig på vattenreglering. Har ett företag genomförts med stöd av den nya lagen utan att ersättningsfrågorna prövats på förhand, föreligger en sådan situation, som måste innefattas under nyssnämnda lagrum. Det blir följaktligen även i dessa fall sökanden och icke den skadelidande sakägaren, som får stå den risk, vilken följer av svårigheten att efteråt visa, hurudana förhållandena tidigare varit i vattendraget (jfr prop. 1943: 253 s. 45 f). Någon uttrycklig lagregel härom finnes icke i 1939 års lag och torde icke heller böra införas i den tillämnade lagen.

Vad härefter angår de processuella föreskrifterna i den nya lagen vill jag först stanna vid frågan om provisoriska åtgärder. Enligt 1939 års lag gäller i detta hänseende, att den befogenhet, som i 11 kap. 46 § vattenlagen tillerkänts vattenrättsdomaren för där angivna fall, tillkommer honom jämväl i fråga om tillfälliga vattenregleringsföretag. Såsom i departementspromemorian förordats bör en motsvarande befogenhet tilläggas vattenrättsdomaren även i den nya lagen och därvid gälla icke blott beträffande vattenreglering utan också i fråga om de övriga företag, varå lagen skall vara tillämplig. Härvid må framhållas, att ett av vattenrättsdomaren lämnat medgivande till provisoriska åtgärder enligt beredskapslagen är att hänföra till sådana tillstånd, som icke må lämnas med mindre de i 1 § angivna förutsättningarna är uppfyllda.

I promemorian har anförts, att den vattenrättsdomaren enligt 1939 års lag tillkommande befogenheten att medgiva provisoriska åtgärder bör begränsas. Det har nämligen ansetts mindre tilltalande att åtgärder, som kan medföra djupt ingripande verkningar för bygden, skall kunna medges av vattendomstolens ordförande ensam. Förslaget innebär, att man, om företaget omfattar vidlyftigare arbete eller om avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt kan befaras därav, skall tillåta dylika vattenrättsdomareförordnanden endast, då synnerliga skäl föreligger. Vid remissbehandlingen har lämpligheten av en begränsning av befogenheten icke satts i fråga. Några remissinstanser anser emellertid, att en längre gående begränsning än som föreslagits i promemorian är påkallad, och till denna uppfattning ansluter även jag mig. Vattenrättsdomarens befogenhet bör dock lämnas obeskurad såvitt avser det fallet, att landet befinner sig i krig. Annars bör vattenrättsdomaren kunna lämna medgivanden endast till sådana provisoriska åtgärder, som icke omfattar vidlyftigare arbete eller av vilka avsevärt in-

trång icke är att befara. Vad nu sagts bör dock självfallet icke gälla i fråga om vattenrättsdomarens befogenhet att medgiva provisoriska åtgärder till förebyggande eller avhjälpande av skada eller olägenhet. Vad vattenlagen stadgar därom i 11 kap. 46 § andra stycket bör således vara tillämpligt i mål, som handlägges enligt beredskapslagen. Ifrågavarande bestämmelser i denna lag bör givas sådan lydelse, att någon tvekan icke kan råda på denna punkt.

År 1961 infördes i vattenlagen bestämmelser med förbud mot igångsättande av vissa större arbeten på land, innan vattendomstolen prövat frågan om tillstånd att bygga i vatten. Såsom vattenöverdomstolen framhållit får det anses angeläget, att vattenrättsdomaren får befogenhet att i mål enligt beredskapslagen lämna dispens från förbudet. Föreskrifter härom torde lämpligen böra meddelas i anslutning till nyssberörda stadganden om vattenrättsdomarens befogenhet att medgiva provisoriska åtgärder. För dispens, som här avses, torde böra krävas att synnerliga skäl föreligger, vilket får anses vara förhållandet exempelvis när påbörjandet av arbetet på land prövas vara utomordentligt angeläget från allmän synpunkt och någon tvekan icke kan råda om vattenbyggnadsföretagets tillåtlighet.

En från totalförsvarsynpunkt viktig nyhet i departementspromemorian utgör förslaget till bestämmelser om rätt för kraftverksägare att under krig utan på förhand i laga ordning erhållit medgivande vidtaga åtgärder, som med hänsyn till kraftförsörjningsläget oundgängligen måste vidtagas utan dröjsmål. Såsom exempel på situationer, då en tillämpning av bestämmelserna skulle vara påkallad, anföres i promemorian det fallet, att en del av vår kraftproduktionsapparat satts ur funktion, så att snabba åtgärder kräves för att kompensera därigenom uppkommet energibortfall. I allmänhet har förslaget i denna del tillstyrkts av remissmyndigheterna eller av dem lämnats utan erinran, varvid dock i något fall vissa principiella betänkligheter mot förslaget yppats. Vattenöverdomstolen, några vattenrättsdomare och Svenska vattenkraftföreningen har motsatt sig införande av de föreslagna bestämmelserna och i stället förordat regler, som ger civil eller militär myndighet, vilken må befinnas lämplig, befogenhet att på förhand träffa avgörande i tillståndsfrågan. I sammanhanget pekar man bl. a. på risken för att åtgärder, som en kraftverksägare kanske anser gagneliga, skall minska den totala kraftproduktionen i älven eller på annat sätt skada krigsansträngningarna, t. ex. genom att hindra flottning eller genom att förstöra vintervägar av militär och ekonomisk betydelse.

Enligt min mening är det otvivelaktigt påkallat, att i den tillämnade lagen infördes bestämmelser, som skapar förutsättningar för mycket snabba ingripanden på kraftförsörjningens område under tid, då riket befinner sig i krig. Man kan räkna med att initiativet till sådana åtgärder kommer att tagas från riksstyrelsens sida eller av annan myndighet med god överblick över kraftförsörjningsläget i landet eller den del därav, varom fråga är. Med tanke härpå synes det naturligt att tillägga sådan myndighet befogenhet att — samtidigt som den hos vederbörande kraftverksägare eller regleringsföre-

tag förordar dylik åtgärd — sanktionera dess vidtagande. Under förutsättningar, som angivits i departementspromemorian, bör alltså Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, få befogenhet förordna att åtgärden må, ändå att den är av sådan beskaffenhet att vattendomstolens medgivande därtill skall inhämtas, vidtagas utan föregående vattendomstolsprövning. — Såsom förordats i promemorian bör det åligga företagen att sedermera ansöka hos vattendomstolen om godkännande av åtgärden, varigenom bl. a. ersättningsfrågorna bringas under domstolens prövning. I detta hänseende liksom beträffande påföljd för underlåtenhet att söka vattendomstolens godkännande bör bestämmelserna i 2 kap. 20 § 1 mom. tredje stycket och 13 kap. 11 § vattenlagen äga motsvarande tillämpning.

Nu berörda regler har i det vid departementspromemorian fogade lagförslaget intagits under samma paragraf som den vari föreskrift lämnats om vattenrättsdomarens befogenhet att förordna om provisoriska åtgärder, eller 17 §. Såsom några remissmyndigheter anfört torde bestämmelserna i stället lämpligen kunna upptagas under en särskild paragraf. Jämsides med införandet i beredskapslagen av dessa bestämmelser bör i enlighet med vad som förordats i departementspromemorian jämkning ske i 11 kap. 18 § vattenlagen, så att ansökan om vattendomstolens godkännande av vidtagna åtgärder blir att hänföra till vattenmål.

I promemorian har vidare föreslagits, att vattenlagens bestämmelser om förberedelse av vissa större företag icke skall gälla i mål enligt beredskapslagen. Med anledning av den kritik, som vid remissbehandlingen riktats här emot, vill jag förorda, att den ifrågavarande undantagsbestämmelsen blir gällande endast för det fall att riket befinner sig i krig.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen har även i övrigt kritik och förslag i anledning av de i promemorians lagförslag intagna processuella reglerna framförts vid remissbehandlingen. I viss utsträckning bör också de sålunda framförda synpunkterna föranleda jämkningar. För att underlätta förfarandet vid vattendomstolen och påskynda processen anser jag mig bl. a. böra tillstyrka, att underrättelser till sakägare enligt 11 kap. 33 och 47 §§ vattenlagen skall kunna befordras med posten såsom tjänsteförsändelser ävensom att vissa i vattenlagen föreskrivna frister skall kunna begränsas.

Den nya lagen torde få träda i kraft den 1 januari 1963. I samband därmed bör 1939 års lag upphöra att gälla. Såsom i departementspromemorian förordats bör dock bestämmelserna i 1939 års lag — vilken omfattar jämväl de regler, som upptagits i det till lagen fogade slutstadgandet — alltjämt vara tillämpliga i fråga om tillfälliga vattenregleringar, till vilka tillstånd meddelats före den nya lagens ikraftträdande. Härigenom blir det möjligt att i den omfattning, som sägs i slutstadgandet, även efter den 1 januari 1963 medgiva förlängning av äldre tillstånd till tillfällig vattenreglering.

En översikt över 1939 års lags motsvarigheter i det av mig förordade förslaget torde få fogas såsom bilaga till protokollet i detta ärende (*Bilaga B*).

Enligt vad i det föregående anförts föreligger nu förslag till

- 1) *lag om vissa åtgärder i vatten vid krig m. m.; samt*
- 2) *lag om ändrad lydelse av 11 kap. 18 § vattenlagen.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse *bilaga A* till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Torsten Johansson

Förslag

till

Lag**om vissa åtgärder i vatten vid krig m. m.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i denna lag om meddelande av tillstånd till vissa företag i vatten äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas, dock att vad nu sagts icke skall gälla i den mån de alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Bliver förordnandet ej inom två månader från det underställningen skett gillat av riksdagen, är det förfallet. Upphör krigsfaran eller de utomordentliga, av krig föranledda förhållandena, skall meddelat förordnande upphävas av Konungen senast före nästkommande riksdagssessions avslutande.

2 §.

För bättre utnyttjande av vattenkraft må efter ansökan hos vattendomstolen enligt 11 kap. vattenlagen tillstånd jämlikt bestämmelserna i denna lag lämnas till åtgärd, som avses i 2 kap. 1 § vattenlagen, eller till tillfällig reglering av avrinningen ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag eller ock ändrade bestämmelser meddelas för hushållning med eller framsläppande av vatten, därest åtgärden prövas ur allmän synpunkt medföra fördel, som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter.

3 §.

Beträffande företag enligt denna lag skall vad i vattenlagen är stadgat äga tillämpning, där ej annat följer av bestämmelserna i 4—20 §§ nedan.

4 §.

Tillstånd till företag enligt denna lag skall meddelas för viss tid, högst tre år.

Sedan tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända, skall sökanden vidtaga de åtgärder, som erfordras för att återställa förhållandena i lämpligt skick. Vattendomstolen har att i samband med tillståndet meddela erforderliga bestämmelser härom.

5 §.

Vad i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen är stadgat om hinder mot byggnad i vatten skall icke äga tillämpning i fråga om företag enligt denna lag.

6 §.

Vad i 3 kap. vattenlagen är stadgat om vattenreglering med tvångsdelaktighet skall ej äga tillämpning å reglering, som avses i denna lag. Finnes uppenbart, att regleringen är till nytta för annan, som tillgodogör vattenkraft, är denne dock pliktig att i den mån så kan anses skäligen bidra till kostnaden för regleringen. Med avseende å talan om sådant bidrag gäller vad som är stadgat om talan enligt 3 kap. 9 § vattenlagen.

Hava två eller flera förenat sig om regleringen, må förordnas, att företagets angelägenheter skola i stället för av styrelse handhavas av någon av deltagarna. I sådant fall erfordras icke stadgar för företaget.

7 §.

Bestämmelserna i 4 kap. 1—12 och 16 §§ vattenlagen skola ej äga tillämpning i fråga om företag enligt denna lag.

8 §.

För vattenkraft, som går förlorad för strömfallsägare till följd av sådan enligt denna lag medgiven åtgärd, med vilken ej åsyftas att tillgodogöra samma vattenkraft, skall ersättning utgå allenast såvitt fråga är om tillgodogjord vattenkraft eller om vattenkraft, som uppenbarligen är avsedd att tillgodogöras under den tid tillståndet skall gälla.

Tages för åtgärd enligt denna lag byggnad i anspråk med stöd av 2 kap. 15 § vattenlagen, skall i stället för vad där föreskrives om skyldighet att gottgöra ägaren andel av byggnadens värde gälla, att skälig ersättning skall givas för begagnandet av byggnaden.

9 §.

Vid meddelande av tillstånd till företag enligt denna lag äger vattendomstolen, där det kräves för att undvika dröjsmål med företaget, uppskjuta frågan om de föreskrifter, som erfordras angående ersättning, avgifter eller annat. Bestämmelserna i 11 kap. 66 § 2 mom. andra och tredje styckena vattenlagen skola därvid äga motsvarande tillämpning.

10 §.

Ersättning, som bestämmes i penningar, må fastställas att utgå för år eller del av år, så länge företaget äger bestånd. Har tillstånd till företaget tagits i anspråk, skall sådan ersättning utgå för hela den tid därefter, för vilken tillståndet meddelats, om ej vattendomstolen förordnar annorlunda.

När skäl äro därtill, må vattendomstolen höja eller sänka ersättning, som fastställts att utgå för år eller del av år, eller meddela nya eller ändrade bestämmelser om vidtagande av åtgärder, som kunna erfordras för tillgodoseende av allmän eller enskild rätt.

11 §.

Vattendomstols beslut, varigenom meddelats bestämmelser om skyldighet att förebygga eller avhjälpa skada eller olägenhet till följd av företag enligt denna lag eller att utgiva ersättning därför, skall, såframt tillståndet till företaget tagits i anspråk, gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, där ej annorlunda förordnas.

Belopp, som i enlighet med vattendomstolens beslut nedsatts hos länsstyrelsen eller guldits i annan ordning, må ej återkrävas.

12 §.

Anspråk på ersättning för skada, förlust eller intrång som icke förutsetts av vattendomstolen skall, för att kunna upptagas till prövning, anmälas hos vattenrättsdomaren inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som

vattendomstolen må hava föreskrivit, räknat från det tiden för tillståndet eller om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända. Efterföljes företaget enligt denna lag av företag, var till tillstånd meddelas enligt vattenlagen, må anspråk med anledning av det förra företaget framställas inom den tid, som bestämmes enligt 2 kap. 24 § vattenlagen. Anmälan om ersättningsanspråk skall göras skriftligen och ingivas till vattenrättsdomaren i två exemplar. Vattendomstolen skall i domen erinra om vad skadelidande har att iakttaga.

13 §.

Bestämmelserna om uppsägning i 9 kap. 58—63 §§ vattenlagen skola ej äga tillämpning i fråga om åtgärd enligt denna lag.

14 §.

Befinner sig riket i krig, skall vad i 11 kap. 27 § 6 mom. vattenlagen är stadgat om förberedelse av vissa företag enligt vattenlagen icke äga tillämpning i mål, som avses i denna lag.

15 §.

Bestämmelsen i 11 kap. 30 § första stycket vattenlagen skall ej utgöra hinder mot upptagande av ansökan om tillstånd till åtgärd enligt denna lag.

16 §.

Underrättelse till sakägare enligt 11 kap. 33 och 47 §§ vattenlagen må, när fråga är om mål, som avses i denna lag, befordras såsom tjänsteförsändelse.

I fråga om företag enligt denna lag skall ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen städe genom vattenrättsdomarens försorg tillställas länsstyrelsen i det län, inom vilket företaget huvudsakligen skall verkställas.

Vid tillämpning i mål, varom nu är fråga, av bestämmelserna i 11 kap. 38 §, 39 § andra stycket, 45 § 1 mom. andra stycket sista punkten, 47 §, 50 § andra stycket och 61 § första stycket vattenlagen må tider, som där sägs, med beaktande av stadgandet i 32 kap. 1 § rättegångsbalken begränsas, om ärendet finnes brådskande.

17 §.

Befogenhet, som i 11 kap. 46 § första stycket vattenlagen tillerkänts vattenrättsdomaren för där angivna fall, skall tillkomma honom jämväl i fråga om företag eller åtgärd enligt denna lag. Omfattar företaget eller åtgärden vidlyftigare arbete eller är avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt att befara därav, må förordnande av vattenrättsdomaren lämnas endast om riket befinner sig i krig.

När synnerliga skäl äro därtill, må vattenrättsdomaren i mål enligt denna lag medgiva sökanden att utan hinder av bestämmelsen i 2 kap. 20 § 2 mom. vattenlagen påbörja arbete, som där avses.

18 §.

Befinner sig riket i krig och är med hänsyn till kraftförsörjningen oundgängligen erforderligt att åtgärd, som avses i 2 §, vidtages utan dröjsmål, äger Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, förordna att åtgärden må, ändå att den är av beskaffenhet att vattendomstolens medgivande därtill skall inhämtas, vidtagas utan föregående prövning av vattendomstolen. Vad i 2 kap. 20 § 1 mom. tredje stycket och 13 kap. 11 § vattenlagen är stadgat angående ansökan om godkännande hos vattendomstolen och på-

följd för underlåtenhet att söka sådant godkännande skall äga motsvarande tillämpning i fråga om åtgärd, vilken vidtagits med stöd av förordnande, som nyss nämnts.

19 §.

Säkerhet, som avses i 11 kap. 67 § vattenlagen, skall i mål, varom är fråga i denna lag, gälla all ersättning, som icke skall erläggas innan meddelat tillstånd tages i anspråk, ävensom kostnader för åtgärd, som vattendomstolen må hava föreskrivit med stöd av 4 § andra stycket.

20 §.

Avgift, varom förmäles i 11 kap. 95 § vattenlagen, skall ej utgå i mål, som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963, då lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering upphör att gälla. Har dessförinnan meddelats beslut, som innefattar tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt lagen den 20 oktober 1939, skola dock sistnämnda lags bestämmelser alltjämt äga tillämpning å sådan reglering.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 11 kap. 18 § vattenlagen**

Härigenom förordnas, att 11 kap. 18 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

11 KAP.

18 §.

Där i denna lag finnes föreskrivet, att vad i något av de i 17 § åberopade lagrum stadgas skall äga tillämpning å annat fall än som avses i samma lagrum, skall ock talan, som rör sådan tillämpning, hänföras till vattenmål.

Där i denna *eller annan* lag finnes föreskrivet, att vad i något av de i 17 § åberopade lagrum stadgas skall äga tillämpning å annat fall än som avses i samma lagrum, skall ock talan, som rör sådan tillämpning, hänföras till vattenmål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

¹ Senaste lydelse se SFS 1920: 459.

Översikt över 1939 års lags motsvarigheter i departementsförslaget

1939 års lag	Departementsförslaget ¹
1 §	1 §
2 §	2 och 5 §§
3 § st 1	4 § st 1
st 2	10 § st 2
4 § st 1	—
st 2	8 § st 2
5 § st 1	—
st 2	8 § st 1
6 §	6 §
7 § st 1	—
st 2	7 §
8 § st 1	9 §
st 2	10 §
st 3	11 §
st 4	12 §
st 5	9 §
9 §	—
10 §	13 §
11 §	15 §
12 § st 1	—
st 2	—
st 3	16 § st 2
13 § st 1	17 § st 1
st 2	16 § st 3
st 3	19 §
st 4	20 §
st 5	—

Vid slutstadgandet fogade bestämmelser.

¹ 3 §, 4 § st 2, 14 §, 16 § st 1, 17 § st 2 och 18 § i departementsförslaget saknar motsvarigheter i 1939 års lag.

Vid departementspromemorian fogade förslag till

1) Lag med särskilda bestämmelser angående vissa företag i vatten

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i denna lag om meddelande av tillstånd till vissa företag i vatten äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att sagda bestämmelser icke vidare skola tillämpas, dock att vad nu sagts icke skall gälla i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Bliver förordnandet ej inom två månader från det underställningen skett gillat av riksdagen, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran eller de utomordentliga, av krig föranledda förhållandena, skall meddelat förordnande upphävas av Konungen senast före nästkommande riksdagssessions avslutande.

2 §.

För bättre utnyttjande av vattenkraft må efter ansökan till vattendomstolen enligt 11 kap. vattenlagen, utan hinder av vad i 2 kap. 3 § första stycket samma lag stadgas, tillstånd meddelas till tillfällig reglering av avrinningen ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag, därest sådan åtgärd prövas från allmän och enskild synpunkt medföra fördel, som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter. Detsamma skall gälla i fråga om ändringsarbete å befintlig vattenkraftanläggning samt om bortledning av vatten ur och grävning och sprängning i vattendrag, sjö eller annan vattensamling eller havet och om andra åtgärder till förändring av vattnets djup och läge i sådant vattenområde ävensom beträffande nya eller ändrade regler för hushållning med eller framsläppande av vatten.

3 §.

Tillstånd, som avses i 2 §, skall meddelas för viss tid, högst tre år.

4 §.

Vad i 3 kap. vattenlagen är stadgat om vattenreglering med tvångsdelaktighet skall ej äga tillämpning å reglering, som avses i denna lag. Finnes uppenbart, att regleringen är till nytta för annan, som tillgodogör vattenkraft, är denne dock pliktig att i den mån så kan anses skäligt bidra till kostnaden för regleringen. Med avseende å talan om sådant bidrag gäller vad som är stadgat om talan enligt 3 kap. 9 § vattenlagen.

Hava två eller flera förenat sig om regleringen, må förordnas, att företa-

gets angelägenheter skola i stället för av styrelse handhavas av någon av deltagarna. I sådant fall erfordras icke stadgar för företaget.

5 §.

Bestämmelserna i 4 kap. 1—12 och 16 §§ vattenlagen skola ej äga tillämpning i fråga om företag enligt denna lag.

6 §.

Vattendomstolen äger till lämplig tidpunkt uppskjuta fastställandet av avgifter, som avses i 2 kap. 10 § och 4 kap. 14 § vattenlagen.

7 §.

För skada och intrång genom företaget skall utgå ersättning enligt 9 kap. vattenlagen. För vattenkraft, som går förlorad för strömfallsägare till följd av sådan enligt denna lag medgiven åtgärd, varmed ej åsyftas att tillgodogöra samma vattenkraft, skall ersättning dock utgå allenast såvitt fråga är om tillgodogjord vattenkraft eller om vattenkraft, som uppenbarligen är avsedd att tillgodogöras under den tid tillståndet skall gälla.

Tages för åtgärd enligt denna lag byggnad i anspråk med stöd av 2 kap. 15 § vattenlagen, skall i stället för vad där föreskrives om skyldighet att gottgöra ägaren andel av byggnadens värde gälla, att skälig ersättning skall givas för begagnandet av byggnaden.

8 §.

Vid meddelande av tillstånd till företag enligt denna lag äger vattendomstolen, där det kräves för att undvika dröjsmål med företaget, uppskjuta frågan om de föreskrifter, som erfordras angående ersättning eller annat. Bestämmelserna i 11 kap. 66 § 2 mom. andra och tredje styckena vattenlagen skola därvid äga motsvarande tillämpning.

9 §.

Ersättning, som bestämmes i penningar, må fastställas att utgå för år eller del av år, så länge företaget äger bestånd.

10 §.

När skäl äro därtill, må vattendomstolen höja eller sänka fastställda ersättningar eller meddela nya eller ändrade bestämmelser om vidtagande av åtgärder, som kunna erfordras för tillgodoseende av allmän eller enskild rätt.

11 §.

Har, sedan tillstånd till företag enligt denna lag tagits i anspråk, sökanden ålagts att förebygga eller avhjälpa skada eller olägenhet eller att utgiva ersättning därför, skall vattendomstolens beslut därom gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, där ej annorlunda förordnas.

Belopp, som i enlighet med vattendomstolens beslut nedsatts hos länsstyrelsen eller guldits i annan ordning, må ej återkrävas.

12 §.

Anspråk på ersättning för skada eller intrång som icke förutsetts av vattendomstolen skall, för att kunna upptagas till prövning, anmälas hos vattendomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen må hava föreskrivit, räknat från det tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelas, tiden därför gått till ända. Efterföljes företag enligt

denna lag av företag, vartill tillstånd meddelas enligt vattenlagen, må anspråk med anledning av det förra företaget framställas inom den tid, som bestämmes enligt 2 kap. 24 § vattenlagen. Anmälan om ersättningsanspråk skall göras skriftligen och i två exemplar. Vattendomstolen skall i domen erinra om vad skadelidande har att iakttaga.

13 §.

Vad i 9 kap. 54 § vattenlagen är stadgat om skyldighet att hos länsstyrelsen nedsätta ersättningsbelopp skall i fråga om ersättning, som sägs ovan, ej äga tillämpning, såframt skadan eller intrånget finnes vara väsentligen utan betydelse för fordringsägare, som avses i andra stycket av nämnda paragraf.

Bestämmelserna om uppsägning i 9 kap. 58—63 §§ vattenlagen skola ej äga tillämpning i fråga om åtgärd enligt denna lag.

14 §.

Vad i 11 kap. 27 § 6 mom. vattenlagen är stadgat om förberedelse av vissa företag enligt vattenlagen skall icke äga tillämpning i mål, som avses i denna lag.

15 §.

Bestämmelsen i 11 kap. 30 § första stycket vattenlagen skall ej utgöra hinder mot upptagande av ansökan om tillstånd till åtgärd enligt denna lag.

16 §.

Vad i 11 kap. 33, 34 och 47 §§ vattenlagen är stadgat om avsändande av underrättelser till sakägare skall i mål, som avses i denna lag, ej äga tillämpning, om vattenrättsdomaren finner uppenbart, att sakägaren ej lider skada.

I fråga om företag enligt denna lag skall ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen städe genom vattenrättsdomarens försorg tillställas länsstyrelsen i det län, inom vilket företaget huvudsakligen skall verkställas.

Bestämmelserna i 11 kap. 37 § vattenlagen om delgivning av kungörelse skola ej äga tillämpning i mål, varom nu är fråga, med mindre vattenrättsdomaren finner erforderligt att delgivning sker.

17 §.

Befogenhet, som i 11 kap. 46 § vattenlagen tillerkänts vattenrättsdomaren för där angivna fall, skall tillkomma honom jämväl i fråga om åtgärd enligt denna lag. Är fråga om åtgärd, som avses i 2 §, och omfattar åtgärden vidlyftigare arbete eller är avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt att befara därav, må förordnande av vattenrättsdomaren dock icke lämnas med mindre synnerliga skäl äro därtill.

Befinner sig riket i krig, och är med hänsyn till kraftförsörjningen oundgängligen erforderligt att åtgärd, som avses i 2 §, vidtages utan dröjsmål, må åtgärden, ändå att densamma är av sådan beskaffenhet, att vattendomstolens medgivande därtill skall inhämtas, utföras utan föregående prövning av vattendomstolen. Vad i 2 kap. 20 § 1 mom. tredje stycket vattenlagen stadgas om ansökan hos vattendomstolen skall därvid äga motsvarande tillämpning.

I fråga om åtgärd, som utförts med stöd av stadgandet i andra stycket, skola bestämmelserna i 13 kap. 8—13 §§ vattenlagen ej äga tillämpning, om

och i den mån åtgärden, efter ansökan inom vederbörlig tid, godkännes av vattendomstolen.

18 §.

Vid tillämpning i mål, som avses i denna lag, av vad i 11 kap. 50 och 61 §§ vattenlagen är stadgat om utsättande av sammanträde med vattendomstolen må tid, som där sägs, begränsas till en vecka.

19 §.

Säkerhet, som avses i 11 kap. 67 § vattenlagen, skall i mål, varom nu är fråga, gälla all ersättning, som icke skall erläggas innan meddelat tillstånd tages i anspråk.

20 §.

Avgift, varom förmäles i 11 kap. 95 § vattenlagen, skall ej utgå i mål, som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963, då lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering upphör att gälla. Har före nya lagens ikraftträdande meddelats beslut, som inbefattar tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt lagen den 20 oktober 1939, skola dock sistnämnda lags bestämmelser alltjämt äga tillämpning å sådan reglering.

2) Lag om ändrad lydelse av 11 kap. 18 § vattenlagen

Härigenom förordnas, att 11 kap. 18 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 KAP.

18 §.

Där i denna lag finnes föreskrivet, att vad i något av de i 17 § åberopade lagrum stadgas skall äga tillämpning å annat fall än som avses i samma lagrum, skall ock talan, som rör sådan tillämpning, hänföras till vattenmål.

Där i denna *eller annan* lag finnes föreskrivet, att vad i något av de i 17 § åberopade lagrum stadgas skall äga tillämpning å annat fall än som avses i samma lagrum, skall ock talan, som rör sådan tillämpning, hänföras till vattenmål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

¹ Senaste lydelse se SFS 1920: 459.

Bilaga D

**Vid departementspromemorian fogad sammanställning över
Avgiftslatituden i fråga om regleringsavgifter enligt vattenlagen
och 1939 års lag**

	Latitud
1. Vattenlagen	
Vattenlagen 28/6 1918	0,10—3,00 kr/thk
Lag 3/6 1955	0,20—6,00 kr/thk
Lag 24/4 1959	3,00 (om särskilda skäl lägst 0,50)— 8,00 kr/thk
2. 1939 års lag	
Lag 17/6 1943	2 000—15 000 kr
Lag 9/5 1952	2 000—30 000 kr

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 26 oktober 1962.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ROMANUS,
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet HOLMGREN.

Enligt lagrådet den 18 oktober 1962 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 28 september 1962, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om vissa åtgärder i vatten vid krig m. m.* samt 2) *lag om ändrad lydelse av 11 kap. 18 § vattenlagen.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Gösta Dyrssen.

Förslagen föranledde följande uttalanden av *lagrådet*.

Förslaget till lag om vissa åtgärder i vatten vid krig m. m.

Lagrådet föreslår att lagen erhåller rubriken *Lag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.*

6 §.

Med hänsyn till att bestämmelserna i 3 kap. vattenlagen om vattenreglering utan tvångsdelaktighet icke innefatta skyldighet att antaga stadgar och utse styrelse i annat fall än då deltagarna äro flera än två, förordar lagrådet att bestämmelsen i paragrafens andra stycke begränsas till sådant fall.

9 §.

I denna paragraf föreskrives att vattendomstolen skall äga att, till undvikande av dröjsmål med företaget, uppskjuta behandlingen av ersättningsfrågorna till en senare tidpunkt. Enligt förslaget skall därvid vad i 11 kap. 66 § 2 mom. andra och tredje styckena vattenlagen stadgas äga motsvarande tillämpning. Enligt lagrådets mening böra emellertid även göras tillämpliga bestämmelserna i nämnda moments fjärde stycke, där för det fall, att målet i viss del uppskjutits, föreskrives att, innan tillståndet till företaget må tagas i anspråk, hos Konungens befallningshavande skall ställas pant eller borgen för den ersättning, som sökanden i nämnda del kan förpliktas ut-

giva, så ock för ersättning, som i samband med uppskovsbeslutet bestämts att utgå i avbidan på den slutliga prövningen och som ej skall gäldas innan tillståndet toges i anspråk. Enligt 13 § tredje stycket i 1939 års lag föreligger skyldighet att ställa säkerhet i fall som nu sagts. Lagrådet förordar således att i 9 § andra punkten remissförslaget hänvisas jämväl till 11 kap. 66 § 2 mom. fjärde stycket vattenlagen. I anslutning härtill bör 19 § remissförslaget angivas omfatta även säkerhet som avses i nämnda lagrum.

18 §.

Genom en redaktionell jämkning av denna paragraf torde kunna ernås att särskild lag om ändrad lydelse av 11 kap. 18 § vattenlagen blir onödig. Lagrådet förordar att lydelsen av 18 § i beredskapslagen utformas sålunda att i andra punkten stadgas, att om någon vidtager åtgärd med stöd av vad tidigare i paragrafen sagts, han skall ofördröjligen efter dess verkställande göra ansökan hos vattendomstolen om godkännande av åtgärden, samt att därefter, förslagsvis i ett andra stycke, föreskrives att i fråga om ansökan, som i första stycket sägs, och påföljd för underlåtenhet att göra sådan ansökan vad i vattenlagen stadgas för fall, som avses i 2 kap. 20 § 1 mom. tredje stycket samma lag, skall äga motsvarande tillämpning.

19 §.

I enlighet med vad ovan anförts bör i paragrafen angivas att den omfattar även säkerhet som avses i 11 kap. 66 § vattenlagen.

I remissprotokollet har diskuterats frågan huruvida — efter fullföljd av talan — överinstans bör kunna tillämpa beredskapslagens regler om meddelande av tillstånd, därest dessa regler satts ur tillämpning efter det underrättens avgörande i tillståndsfrågan fallit. Föredragande departementschefen har förklarat sig icke vara beredd förorda att i lagen upptages bestämmelse, varigenom befogenhet som nyss sagts tillägges överinstansen. I anslutning härtill har departementschefen uttalat, att om talan icke förts mot underrättsbeslut, varigenom tillstånd lämnats enligt beredskapslagen, men lagens regler om meddelande av tillstånd sattes ur tillämpning innan tiden för fullföljd av talan utlöpt, frågan om tillstånd enligt beredskapslagen fölle; i sådant fall finge tillstånd i stället utverkas enligt vattenlagen. Enligt lagrådets mening kan emellertid en dylik verkan av att tillämpligheten av nämnda regler upphör ej anses följa av allmänna rättsgrundsatser. Om icke i lagen annat uttryckligen föreskrives, lär i angivna fall underrättens tillståndsbeslut såsom icke överklagat äga full giltighet. Därest det skulle ifrågasättas att nu i lagen reglera de spörsmål som kunna uppkomma i samband med att lagens tillståndsbestämmelser upphöra att gälla, må framhållas att svårigheter möta att i förväg bedöma huru olika fall lämpligen böra behandlas. Sedan det visat sig i vilken utsträckning lagens tillståndsbestämmelser blivit utnyttjade, vilket bl. a. kommer att bero på läng-

den av den tid under vilken de ägt tillämpning, torde det vara lättare att överblicka huruvida några särskilda bestämmelser erfordras i förevarande hänseende. Enligt lagrådets mening bör alltså för närvarande icke någon särskild lagreglering av hithörande frågor ske utan dessa få avgöras enligt allmänna rättsgrundsatser.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 18 § vattenlagen.

Därest vad lagrådet förordat under 18 § förslaget till beredskapslag iakttages, erfordras icke någon ändring i nu ifrågavarande stadgande i vattenlagen.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 26 oktober 1962.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över de till lagrådet den 28 september 1962 remitterade förslagen till

- 1) lag om vissa åtgärder i vatten vid krig m. m.; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 18 § vattenlagen.

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande och anför därefter följande.

Lagrådets förslag att den nya beredskapslagen skall erhålla rubriken Lag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m. kan jag biträda. Jag tillstyrker även att 6, 9, 18 och 19 §§ i nämnda lag ändras i överensstämmelse med vad lagrådet förordat. Såvitt avser 18 § ernås, såsom lagrådet anmärkt, härigenom att den av mig förordade ändringen i 11 kap. 18 § vattenlagen kan undvaras. Vidare torde förslaget till beredskapslag få jämkas i redaktionellt avseende på några punkter.

Lagrrådet har förklarat sig icke kunna dela den uppfattning jag uttalat om verkan i visst hänseende av att beredskapslagens tillståndsbestämmelser träder ur tillämpning. Som lagrådet framhållit torde det emellertid vara lättare att överblicka om några särskilda bestämmelser erfordras i förevarande hänseende, sedan det visat sig i vilken utsträckning lagens tillståndsbestämmelser blivit utnyttjade. Jag delar därför lagrådets mening, att standpunkt till spörsmålet om behovet av och innehållet i särskilda lagregler i hithörande fråga icke för närvarande bör tagas.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreslå riksdagen att antaga förslag till lag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar

Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Hirén